

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRY PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Význam volnočasových aktivit u dětí předškolního a mladšího
školního věku z různých etnických komunit**

Bakalářská práce

Alena Vodičková

Vedoucí bakalářské práce

Mgr. Radek Cvach

České Budějovice

2011

**UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA ČESKÉ
BUDĚJOVICE**

PEDAGOGICAL FACULTY

DEPARTMEN OF PEDAGOGICS AND PSYCHOLOGY

**The importance of leisure activities for children preschool and
younger school-age children from different ethnic
communities**

Bachelor work

Alena Vodičková

Bachelor leader

Mgr. Radek Cvach

České Budějovice

2011

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE:

Název bakalářské práce: Význam volnočasových aktivit u dětí předškolního a mladšího školního věku z různých etnických komunit

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity

Jméno a příjmení autora: Alena Vodičková

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Radek Cvach

Rok obhajoby: 2012

Anotace:

Multikulturní výchova je aktuálním tématem našeho školství. Současná etapa transformace našeho školství klade ve svých rámcových vzdělávacích programech pro předškolní vzdělávání a rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání velký důraz. Teoretická část vymezuje na základě odborné literatury pojmy multikulturalita a multikulturní výchova a naznačuje, jaké možnosti pro ni nabízejí volnočasové aktivity. Dále pak jsou charakterizovány hlavní rysy volnočasových aktivit. V praktické části práce je zmapováno, jak tráví volný čas děti z různých etnik a zda se způsob jejich trávení u těchto skupin dětí liší. Dále je zjištěno, jaké jsou přínosy volnočasových aktivit pro jejich lepší socializaci. Poznatky z výzkumu mohou sloužit k zamyšlení rodičů nad volným časem svých dětí a nad různými možnostmi, jak volný čas lépe využít.

Klíčová slova:

Multikultura, multikulturní výchova, etnické skupiny, volný čas, volnočasové aktivity.

BIBLIOGRAPHIC IDENTIFICATION:

Thesis title: The importance of leisure activities for children preschool and younger school-age children from different ethnic communities

Place of work: Department of Pedagogics and Psychology, Pedagogical Faculty, University of South Bohemia

First and last name of the author: Alena Vodičková

Field of study: Teaching for nursery schools

Bachelor leader: Mgr. Radek Cvach

Year of defence: 2012

Annotation:

Multicultural education is a current topic of our education. The current stage in the transformation of our educational system puts in their curriculum framework for preschool education and curriculum framework for basic education emphasis. The theoretical part sets based on the literature and concepts of multiculturalism and multicultural education suggests the possibilities for leisure activities it offers. Furthermore, the main features are characterized by leisure activities. In the practical part is mapped to spend their free time children from different ethnic groups and whether the way they spend in these different groups of children. It is found, what are the benefits of leisure activities to improve their socialization. Findings from research can be used to think parents over their children's leisure time and the different possibilities of how to make better use of leisure time.

Keywords:

Multiculturalism, multicultural education, ethnic group, leisure, leisure activities.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Radku Cvachovi za pomoc, podporu a cenné rady, které mi byly poskytnuty při zpracování bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem účastníkům výzkumu a jejich rodinám za spolupráci a upřímnost. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu, jež mi poskytovali po celou dobu přípravy a psaní bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

1.12.2011

.....

Podpis studenta

Obsah

Úvod.....	9
I. Teoretická část.....	10
1 Multikulturalita.....	11
1.1 Minoritní skupiny	11
1.1.1 Některé národnostní menšiny v České republice.....	12
1.1.2 Romové	13
1.1.3 Vietnamci.....	13
1.1.4 Obavy českých občanů vůči cizincům.....	14
2 Multikulturní výchova	15
2.1 Základní pilíře multikulturního vzdělávání.....	15
2.2 Cíle multikulturní výchovy.....	16
2.3 Pojmy v kontextu s MKV	17
2.3.1 Etnikum, etnicita, etnické vědomí	17
2.3.2 Národ, národnost, národnostní menšina.....	17
2.3.3 Rasy, rasismus, xenofobie.....	18
2.3.4 Kultura, akulturace, asimilace.....	18
2.3.5 Předsudky a stereotypy.....	18
2.4 Některé vědní disciplíny, které s MKV souvisí.....	18
2.4.1 Kulturní antropologie.....	18
2.4.2 Etnologie.....	19
2.4.3 Sociologie (Etnosociologie).....	19
2.4.4 Interkulturní psychologie.....	19
2.4.5 Komparativní lingvistika a etnolingvistika.....	20
2.4.6 Mezinárodní právo.....	20
2.5 Využití multikulturní výchovy v předškolním vzdělávání.....	20
2.5.1 Kompetence učitelky pro MKV.....	21
2.5.2 Multikulturní výchova ve vzdělávacích oblastech rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV)	21
2.6 Využití multikulturní výchovy v základním vzdělávání.....	24
3 Volnočasové aktivity a jejich možnosti pro multikulturní výchovu	26
3.1 Pojem volný čas.....	26
3.2 Funkce výchovy ve volném čase.....	26
3.3 Volnočasové aktivity a jejich obsah.....	27
3.3.1 Odpočinkové a rekreační činnosti.....	28
3.3.2 Zájmové činnosti.....	29
II. Praktická část.....	32
4 Metodika výzkumu.....	33
4.1 Cíle výzkumu a hlavní výzkumné otázky	33
4.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	33
4.3 Metody zkoumání.....	33
4.3.1 Zúčastněné a skryté pozorování.....	33
4.3.2 Rozhovor	34
4.3.3 Etická pravidla výzkumu.....	34
4.4 Realizace rozhovorů.....	34
5 Analýza dat.....	36
5.1 Volný čas českých předškolních dětí.....	36
5.1.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	37

5.1.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s minoritní společností.....	38
5.1.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	38
5.2	Volný čas vietnamských předškolních dětí.....	38
5.2.1	Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	39
5.2.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností.....	40
5.2.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	40
5.3	Volný čas romských předškolních dětí.....	41
5.3.1	Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	41
5.3.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností.....	42
5.3.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	42
5.4	Odpověď na výzkumné otázky u předškolních dětí.....	43
5.5	Podstata volného času dětí mladšího školního věku z majoritní a minoritní společností.....	44
5.6	Volný čas českých dětí mladšího školního věku.....	44
5.6.1	Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	45
5.6.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s minoritní společností.....	46
5.6.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	46
5.7	Volný čas vietnamských dětí mladšího školního věku.....	47
5.7.1	Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	47
5.7.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností.....	49
5.7.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	49
5.8	Volný čas romských dětí mladšího školního věku.....	49
5.8.1	Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase.....	50
5.8.2	Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností.....	51
5.8.3	Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky.....	51
5.9	Odpověď na výzkumné otázky u dětí mladšího školního věku.....	52
6	Závěr	53
	Seznam použité literatury.....	55
	Seznam příloh.....	57
	Příloha č. 1 Příklady sdružení pro vietnamské a romské děti.....	58
	Příloha č. 2 Data z pozorování.....	59
	Příloha č. 3 Ukázka rozhovoru s maminkou respondenta.....	60
	Příloha č. 4 Ukázka rozhovoru s Marcelkou 9 let.....	63

Úvod

Naše krásná česká země, podobně jako většina jiných obydlených míst na Zemi, je a bude místem setkávání a soužití různých minoritních skupin, které se od sebe něčím liší. Kdo z nás byl v cizí zemi, vzpomene si, jak na něj místní kraj působil, jaké tam byly například odlišnosti v kultuře, jazyku a my jako cizinci se museli více či méně přizpůsobit. Adaptace na nové prostředí je velmi složitá a to zejména pro děti. Vzhledem k tomu, že je v naší české zemi více minoritních skupin, soustředím se na dvě, pro mě aktuální etnické skupiny, kterými jsou vietnamské a romské děti. Zajímalo mě, jak tyto děti tráví volný čas proti českým dětem a zda se setkávají s nějakými překážkami při náplni volného času. Dnes se snažíme ve školách prostřednictvím multikulturní výchovy připravit děti na soužití v etnicky a kulturně pestré společnosti. Učíme je spolu žít, aby porozuměly odlišným kulturám, aby chápaly a respektovaly jeden druhého. Ale otázka zní, nemají děti z majoritní společnosti zakotvený předsudky od rodičů? Tráví děti z majoritní a minoritní společnosti spolu volný čas? Jak děti využívají svůj volný čas?

Volný čas je významnou součástí našeho života a má výchovný význam. Dnes je mnoho institucí a zájmových sdružení, jejichž smyslem je působit na děti a naučit je volný čas smysluplně využívat. Toto ovlivňování je záměrné, dlouhodobé a má vymezené cíle. Děti během volnočasových aktivit poznávají své přednosti, hledají různé cesty k seberealizaci a vytvářejí si tak místo v kolektivu. Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat, co české, vietnamské a romské děti předškolního a mladšího školního věku ve svém volném čase dělají a s jakými překážkami se setkávají. Tyto tři skupiny dětí jsem poté ve výsledcích srovnávala. Při zkoumání volného času dětí jsem se soustředila na nejvýznamnější faktory, které výrazně ovlivňují volný čas, jimiž byla rodina a vrstevníci. Zjistila jsem, jaké překážky v náplni volného času se těmto dětem staví do cesty a jaké činnosti by si děti představovaly ve svém volném čase dělat.

Poznatky z výzkumu mohou sloužit k zamyšlení rodičů nad volným časem svých dětí a nad různými možnostmi, jak volný čas lépe využít. Také mohou sloužit pedagogům, jako motivační pramen, aby děti více seznámili s druhy volnočasových aktivit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Pojem multikulturalita

V této kapitole se soustředím na vymezení pojmu multikulturalita a snažím se přiblížit minoritní skupiny, o které se v této práci zajímám. Čím dál více v českých školách a školách přibývají děti z minoritní společnosti, kdy je třeba se zajímat o jejich kulturu, jazyk a jiné rozdílné aspekty.

„Multikulturalita, prostor setkávání příslušníků různých kultur, je naprosto přirozeným jevem, který existuje na naší planetě vlastně od nepaměti a má naprosto konkrétní důsledky v životě člověka, velmi výrazně ho ovlivňuje“ (Šišková, 2008, s. 37).

Interkulturní vzdělávání, které se snaží rozvíjet chápání a přijímat s respektem rozdílnosti mezi lidmi a kulturou, chápe multikulturalitu ve čtyřech odlišných významech jako:

- **Stav společnosti** - kdy vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny, které se liší svými tradicemi, hodnoty a postoji.
- **Proces** - při němž dochází k poznání vzájemných kultur.
- **Vědecká teorie** - která se zabývá různými aspekty sociokulturní rozmanitosti.
- **Společenský cíl** – multikulturalita v tomto pojetí znamená vědomé úsilí o vytvoření takové společnosti, která respektuje množství jiných odlišných sociokulturních skupin. Jejich soužití má být založeno na toleranci, respektu a vstřícný spolupráci. Důležitou složkou tohoto pojetí je multikulturní vzdělávání.

Multikulturalita uvádí, jako společenský cíl **rovnoprávnost** a s ním i rovnocenný přístup k různým příležitostem, jako je vzdělávání a zaměstnání (Švingalová, 2007, s. 14).

Verma (2003, s. 21) ve své práci cituje Saunderse, který rozlišuje tři základní významy slova rovnoprávnost.

- **Formální rovnoprávnost** - je rovnoprávnost, která je podle práva.
- **Rovnoprávnost v přístupu k příležitostem** - kdy všichni mají stejnou příležitost k tomu, aby rozvinuli svůj určitý talent.
- **Rovnoprávnost výsledků** - tu autor přirovnává k závodům, kdy všichni závodníci mají zhoršené podmínky a jejich hmotnost je upravena tak, aby cílovou pásku protrhli všichni zároveň.
- **Rovnoprávnost v přístupu k příležitostem a rovnoprávnost výsledků** autor nespojuje. Není totiž možné, aby každý dosáhl maxima svých možností, i když bude mít rovnoprávný přístup k příležitostem a tím dosáhl stejný výsledek.

1.1 Minoritní skupiny

Multikulturní výchova se zabývá různými tematickými okruhy, ale základní problematikou je vždy soužití majoritní společnosti s menšinami a naopak, tedy jejich vzájemný vztah.

Minoritní (menšinové) skupiny

Pojem minorita pochází z latinského slova minor, což znamená menší. Každý člověk je svou podstatou jedinečná bytost, která se od ostatních liší a zároveň se jim v mnohých charakteristikách podobá. Na tomto základě mohou lidé vytvářet jisté skupiny – ať většinové nebo menšinové. Problém těchto menšinových skupin spočívá

v tom, že mohou být v mnoha oblastech společenského života znevýhodňovány, mohou být ohrožené sociálním vyloučením, nebo již jsou sociálně vyloučené. Sociální vyloučení se bezprostředně týká menšinové společnosti, která je vždy nějakým způsobem ohrožena, tím mohou být např.: nedostatečně vzdělané osoby, lidi s mentálním či fyzickým handicapem, imigranti, osoby trpící nějakým druhem závislosti a další. Velmi často pak jsou terčem diskriminace nebo dokonce rasismu.

V současné době existuje několik minorit, které se snaží plně začlenit do většinové společnosti v podstatných oblastech života, jako je vzdělávání, uplatnění na trhu práce aj., ale jsou i některé minority, které se většinové společnosti vyhýbají z různých důvodů, třeba z pocitu ohrožení (Švingalová, 2007, s. 46-52).

Podle americké socioložky Beth Hessové můžeme vztahy, které jsou mezi majoritní a minoritní společností rozdělit do pěti skupin (Václavík, 2001, s. 25).

1. **Segregace** - izolace minority a majority, jejich vzájemné kontakty jsou minimální.
2. **Akomodace** – stav, v němž minorita bere na vědomí hodnoty a normy majoritní společnosti, ale nedochází k osvojení.
3. **Akulturace** – stav, v němž minorita akceptuje hodnoty a normy majoritní společnosti, ale nedochází ještě k sociálnímu a kulturnímu sblížení.
4. **Asimilace** – vstup a přijetí kulturních hodnot.
5. **Amalgamace** – úplné promíchání minoritní a majoritní kultury, především díky intenzivním sociálním vztahům (např. manželství).

1.1.1 Některé národnostní menšiny v České republice

Zjišťování národnosti v roce 2001 zákon č. 158/1999 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů, který v § 6 v odst. 4 v souvislosti s povinností poskytnout údaje, jmenovitě u dvou otázek – národnosti a náboženství – uvedl, že údaje v těchto dvou otázkách vyplní každý podle svého rozhodnutí. Možnosti – nechat otázku na národnost nezodpovězenou – využilo 1,7% všech obyvatel. Zde se zřejmě významnou mírou odrazil strach ze zneužití osobních údajů.

Při sčítání lidu byly uvedeny následující národnosti:

Česká, moravská, slezská, slovenská, polská, německá, romská, maďarská, ukrajinská, ruská, rusínská, bulharská, rumunská, řecká, vietnamská, albánská, chorvatská, srbská, jiná, česká a romská, česká a slovenská, česká a jiná, moravská a romská, moravská a slovenská, moravská a jiná, slovenská a romská, jiné kombinace, nezjištěno.

Největší počet osob se přihlásil k národnosti české (90%), dále necelá 4% k národnosti moravské a 2% k národnosti slovenské. Všechny další národnostní menšiny měly zastoupení na celkovém počtu obyvatel České republiky 0,5% polská národnost a méně. K samostatné romské národnosti se přihlásilo pouze 0,11% obyvatel. (www.czso.cz)

Účel pobytu cizinců u nás v České republice je zaměstnání (především u mužů), na druhém místě je sloučení rodiny a na třetím místě je podnikání na živnostenský list (Horáková, 2006, s. 12). V mé bakalářské práci se zajímám především o vietnamskou a romskou komunitu, kterou velice stručně popíši.

1.1.2 Romové

K romské národnosti se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo pouze 11 746 osob. Podle odhadů je však počet romské komunity v ČR mnohonásobně vyšší (zhruba o 250tis. osob). Největší počet osob s romskou národností je ve velkých městech, konkrétně v Praze a Ostravě. Romové v ČR hovoří třemi hlavními dialekty: slovenskou romštinou (zhruba 80% Romů), ta je nejrozšířenější, ahi-dialektem, nářečím, kterým mluví Romové na jihu a jihozápadě Slovenska, ale i v Čechách (někdy nazývána též „maďarská romština“), a nářečím olašských Romů, které má některé prvky společné s balkánskými jazyky Romů. Pro romštinu, jako menšinový jazyk je charakteristické, že nemá v oblasti překladové literatury tradici, ani tradici ustáleného psaného jazyka. Romština je brána jako ústní komunikace a to výhradně v soukromém životě. Romská menšina nemá tradici vzdělávání ve svém jazyce a v současnosti se snaží adaptovat na podmínky českého školství. Zástupci romské menšiny si zřizování vlastního národnostního školství nenárokují (Šišková, 2008, s. 111-113). Nositelem jejich tradic je rodina. Romská rodina je velká a početná. Romské dítě vyrůstá mezi větším počtem sourozenců, ale i bratranců, sestřenic, rodičů, prarodičů, se strýci, tetami a jejich dětmi. Výchova je také oproti evropské zcela odlišná. V evropských rodinách je kladen důraz na výchovu k samostatnosti, dítě si osvojuje vnější normy a tím si buduje svou budoucnost. Romské dítě toto osvojení nepotřebuje, protože žije mezi příbuznými a tak se nebude muset někdy rozhodovat samo. Místo samostatnosti se v romské rodině pěstuje úcta ke staršímu.

1.1.3 Vietnamci

V první polovině osmdesátých let bylo v ČSSR přibližně 27 tisíc vietnamských občanů a dnes podle odhadů kolem 60 tisíc. Vietnamci do České republiky (dále jen ČR) jezdí individuálně a svoji rodinu nechávají ve Vietnamu, tím se jim naskytuje možnost, kdykoliv přemístit rodinu do ČR, ovšem individuální migrace do ČR je velice obtížná, proto někteří zakládají u nás novou rodinu převážně s Vietnamcem, nebo s Vietnamkou. V první polovině osmdesátých let bylo v ČSSR přibližně 27 tisíc vietnamských občanů. Návrat do Vietnamu je pro ně velmi obtížný, avšak stále o něm uvažují (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 13). Většina současných vůdčích osobností vietnamských komunit má určité zkušenosti se životem v České republice před rokem 1989. Tyto osoby jsou vybaveny určitými výhodami. Je to především organizace ohledně podnikání v souvislosti s dovozem a prodejem asijského zboží, až po jakési nadstavbové podnikání, kam patří vymáhání procent z podnikání jiných osob, organizace imigrace a podobně. Vytváří se určitý servis (tlumočníci), který je uvnitř vietnamské minority, jenž se specializuje na zprostředkování styku s majoritou. (<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2005040901>)

Vietnamci udržují své některé tradice a kulturní hodnoty. Mezi hodnoty neodmyslitelně patří udržování rodinných vztahů, prokazování úcty k rodičům a prarodičům. Veliký důraz kladou na dodržování tradic při přípravě jídla. Jejich stolování je poměrně náročná záležitost. Tradičně jedí s hůlkami a prostřeno mívají na zemi (je ale mnoho Vietnamců, kteří mají prostřeno na stole). Ve vietnamských rodinách převládá úcta ke vzdělanosti a k učitelům a to potvrzuje i u nás v ČR. Většina vietnamských rodičů vede své děti, aby dosáhly co nejvyššího vzdělání (Cílková, Schönerová, 2007, s. 128). Asi 85% Vietnamců se hlásí k buddhismu a proto je pro ně nesmírně důležité uctívat své předky. Věří, že nebožtík je stále s nimi na tomto světě a v jistých důležitých situacích může pomoci. Proto je pro ně úcta a výročí úmrtí příbuzného, tak významnou událostí. Svě narozeniny ve své zemi neslaví, toto je

evropský zvyk, který převzali od Evropanů. Pravidla slušného chování je učí, nezatěžovat své blízké svými problémy. Také je pro ně nevhodné, když muž se dotkne cizí ženy, nebo když dá někdo nohy na nábytek.

(<http://mighealth.net/cz/index.php/Vietnamci>)

Ze své vlastní zkušenosti vím, že někteří muži mají dlouhý nehet, nebo nehty na ruce. Je to znak, že nemusí fyzicky pracovat. Rovnocenný přístup k ženě nemají, avšak se k ní chovají s jistou slušností. Pohlázení po vlasech je pro ně neslušné a znamená jisté pohrdání, také není slušné se dívat dlouho do očí.

1.1.4 Obavy českých občanů vůči cizincům

O tom, jaké jsou postoje českých občanů k cizincům, nejsou žádné věrohodné vědecky podložené podklady. Existuje ale několik vědecky podložených výzkumů, které se touto problematikou zabývali a zabývají. Jedna z nich je, že odmítavé stanovisko vůči cizincům stále stoupá. Je to dáno, jednak nesnášenlivostí rasy (rasismus), xenofobií (strach z neznámého), ale i obavou o zaměstnání. Někteří občané ČR mají výhrady vůči cizincům, to pramení z názoru, že cizinci se výrazně podílejí na zvýšení kriminality a přispívají k poklesu bezpečnosti. Silné obavy jsou z negativních ekonomických vlivů cizinců např. mafie, podvody. Většina Čechů dává přednost tomu, že by se cizinci a etnické skupiny měli přizpůsobovat našim zvyklostem.

2 Multikulturní výchova (dále jen MKV)

V České republice jde o relativně mladý pedagogický pojem, který se používá teprve od 90. let minulého století.

Co je „multikulturní výchova“? Existuje několik definic, které multikulturní výchovu popisují. Například:

„Termín multikulturní výchova vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů k imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 137).

Tato definice poukazuje na některé závažné rysy multikulturní výchovy. Používáme často pojem multikulturní výchova, ale máme i další pojmy, které s MKV souvisí, jsou jimi například: interkulturní pedagogika, interkulturní vzdělávání, interkulturní výchova, multikulturní vzdělávání, výchova k světoobčanství aj.

Přesněji by se tedy multikulturní výchova mohla jmenovat multikulturní edukace, poněvadž výraz edukace pokrývá obě činnosti, jako je výchova a vzdělání. Musím připomenout, že termín multikulturní výchova vznikl z anglického sousloví multicultural education. Multikulturní výchova zahrnuje čtyři základní oblasti, které tvoří její podstatu (Průcha, 2001, s. 15):

1. **Oblast vědecké teorie** – tato teorie pracuje s objasněním základních pojmů. Tyto pojmy jsou etnikum, etnicita, etnické vědomí, národ, národnost, národnostní menšina, rasy a rasismus, kultura, akulturace, asimilace. Tyto pojmy pocházejí z různých věd, a proto je třeba znát a studovat to, čím jednotlivé vědy k teorii multikulturní výchovy přispívají. Tyto vědy více popíší v kapitole 2.3 a 2.4.
2. **Oblast výzkumu** – ta přispívá svými poznatky o multikulturní realitě.
3. **Oblast infrastruktury** – tato oblast vytváří informační základ pro teorii, výzkum a realizaci multikulturní výchovy.
4. **Oblast praxe** – činnosti, které jsou realizované ve školách a v institucích celoživotního vzdělávání za účelem poznání a spolupráce mezi národy a kulturami aj.

2.1 Základní pilíře multikulturního vzdělávání

Švingalová, která čerpala z knihy Interkulturní vzdělávání, ve své publikaci uvedla několik základních pilířů, na nichž multikulturní výchova staví (2007, s. 33-40).

Jsou to:

- **Pedagogický konstruktivismus**
Všichni máme ve vědomí nějakou určitou podobu světa. S učením dochází k novým poznatkům a názorům a úkolem pedagogického konstruktivismu je umět tyto nové poznatky správně zařadit a dále s nimi umět zacházet ve prospěch vlastního názoru na svět. V praxi pedagogický konstruktivismus doporučuje iniciovat inspirativní střetávání názorů a myšlenek. Učební texty by měly poskytovat prostor pro názor a originální porozumění k danému problému.
- **Kritické myšlení**
Kritické myšlení je velice důležitá kompetence, o jejíž rozvíjení se multikulturní výchova snaží. V dnešní době je člověk nucen třídit informace, které na něho

z okolí dopadají, musí o nich přemýšlet, pochybovat a vytvořit si vlastní názor.

Součástí kritického myšlení je:

- Kriticky vyhodnocovat spletité a často „neviditelné“ sociální mechanismy na úrovni společnosti, menších populací i malých skupin.
- Umět rozlišit, jaké jsou příčiny a následky společenských dějů (např. schopnost porozumět faktu, že většina odsuzovaných jednotlivců, nebo skupin na okraji společnosti, jsou spíše oběti sociálních mechanismů, nikoli viníci vlastní situace).
- Odolávat manipulaci.
- Umět posoudit situaci z více než jednoho úhlu pohledu.
- Rozpoznat předsudky, které brání k pochopení společenského problému.

• **Interakce**

Tento pilíř nás odkazuje k potřebě změny zažitých situací učitele a žáka a k potřebě zapojit všechny účastníky výuky. Učitel se v diskusi snaží navrhnout vhodná řešení, provází studenty při skupinové, či individuální práci. Student je chápán, jako partner a chrlič nápadů, myšlenek, který v pokročilejším stádiu může vést výukový proces.

• **Kooperace**

Třetí pilíř interakce nám říká, že během výuky je potřebná míra komunikace a interakce mezi učitelem a studenty a mezi studenty navzájem. Tento pilíř nám zdůrazňuje, jak by tato interakce měla vypadat kvalitativně. Stále panuje zastaralý způsob, který nám říká, že studenti při vyučování mají být vedeni k individualismu a soutěživosti, kde se jeden snaží získat něco na úkor druhého. To samozřejmě vede k hodnocení a škatulkování do kategorií, které jsou trvale úspěšné a neúspěšné. Tento proces, jeho pochopení se odráží i poté v celospolečenském měřítku například „on je chudý, může si za to sám“. Kooperace je založena především na skupinové práci. Důležitá je zejména proto, že:

- Je tolerantní vůči skupinové i individuální odlišnosti.
- Využívá jedinečnost individuí k dosahování cílů a nikoliv k jejich hodnocení, či škatulkování na lepší a horší.
- Učí pocit spoluodpovědnosti za výsledek celé skupiny.

2.2 Cíle multikulturální výchovy

Cíle multikulturální výchovy chápeme jako získání různých kompetencí, které zahrnují naše schopnosti, dovednosti, které se dále promítají do našeho chování a jednání.

Cíle multikulturální výchovy jsou tyto kompetence (Švingalová, 2007, s. 42-43):

1. **Kompetence interkulturální** – uvědomění, pochopení a toleranci kulturních odlišností, chápat odlišnost, jako možnost vzájemného obohacení.
- **Příklad činnosti** – prostřednictvím dramatické výchovy si s dětmi můžeme zahrát tzv. „Hru v roli“, která je přirozenou aktivitou volné hry dětí. Navodíme atmosféru krátkým příběhem o černouškovi, který se k nám přistěhoval z daleké Afriky a přišel k nám do školky (školy) a my si vyzkoušíme, jak se asi u nás cítí a jak mu můžeme pomoci v adaptaci. Dítě přebírá černouškovo charakteristiku a snaží se jednat. Tím se nám otevírá nekonečné množství fiktivních postav a prostorů, ve které se pohybuje, jedná a řeší problémy. Hra v roli je metoda, která

umožňuje v rámci herní situace nejednat sám za sebe, ale jednat v roli někoho či něčeho jiného.

2. **Kompetence sociální** – rozvíjení mezilidských vztahů na základě úcty a tolerance, respektování práv druhých a vlastních.
 - **Příklad činnosti** – k rozvíjení této činnosti se může použít tato metoda „Vyprávění příběhu s předvídáním“, která spočívá v tom, že dětem se vypráví příběh, který bude spočívat na rozvíjení mezilidských vztahů, respektování práv druhých i vlastních. Děti ve smyšleném příběhu opravují a navrhují, jak by to v dané situaci mělo být a jak tento příběh může dál pokračovat. Tím se snaží přemýšlet a jednat.
3. **Kompetence osobnostní** – respekt a úcta k člověku, schopnost empatie.
 - **Příklad činnosti** – k rozvíjení této kompetence se může použít tato hra „Setkání s jiným kmenem“, kdy se děti rozdělí na dvě skupiny, z nichž jedna skupina jsou indiáni a druhá české děti. Poznávají indiány, učí se jejich kulturu, zpěv, tanec, dorozumívají se. Dochází ke zjištění, že ačkoliv se můžou něčím lišit, přesto mají hodně společného.
4. **Kompetence občanské** - naučit se řešit konflikty rozumnou, pokojnou cestou. Úcta k našim tradicím, respektování práv a svobod vlastních i druhých.
 - **Příklad činnosti** – u této kompetence se může použít improvizace, kdy se dětem v rámci hry předhazují, různé konfliktní situace, na které se snaží reagovat, vlastně nepřipraveně a učí se řešit. Dále je možné naše tradice v průběhu roku dodržovat a srovnávat s jinými tradicemi v cizích zemích.

2.3 Pojmy v kontextu s MKV

V MKV se setkáváme s pojmy, které je třeba objasnit. S pojmy rasa, etnikum, kultura a jiné se často setkáváme, používáme je, ale víme přesně, co tyto pojmy znamenají? Tyto pojmy pocházejí z různých věd, z nichž každá jim někdy přiřkládá jiný význam a to z toho důvodu, že terminologie multikulturní výchovy není ani u nás, ani na mezinárodní scéně zcela ustálena či formulována.

2.3.1 Etnikum, etnicita, etnické vědomí

- **Etnikum** (etnická skupina) je skupina lidí, kteří obvykle mají společný jazyk, rasový původ a sdílejí společnou kulturu.
- **Etnicitou** rozumíme souhrn vlastností, které vymezují etnikum. Je vázána územní příslušností, společným původem a společnou historií.
- **Etnické vědomí** (etnická identita) znamená, že si odlišná skupina či jedinec uvědomuje význam a projev etnicity (Průcha, 2001, s. 17-20).

2.3.2 Národ, národnost, národnostní menšina

- **Národ** je seskupení lidí, na jehož utváření má největší vliv společná historie a území.
- **Národnost** je daná příslušnost k určitému národu.
- **Národnostní menšina** je malá etnická skupina, která je úředně uznávaná a je na území majoritní skupiny (Průcha, 2001, s. 20-25).

2.3.3 Rasy, rasismus, xenofobie

- **Rasa** je pojem, který se nejvíce používá v biologii člověka a znamená skupinu lidí, kteří mají podobné tělesné znaky. V antropologické teorii ras bylo zavedeno jisté třídění lidstva tzv. rasová taxonomie. Jako základní rasové skupiny byly vyčleněny rasa bílá – europoidní, žlutá – mongoloidní a černá – negroidní.
- **Rasismus** je označení pro takové jednání, které překračuje vnímání rasových odlišností a projevuje se nepřátelskými aktivitami vůči daným příslušníkům jiné rasy. Důsledkem rasismus jsou projevy diskriminace a agresivní chování, které může mít za charakter verbální nebo fyzické (Průcha, 2001, s. 25-29).
- **Xenofobie** je strach, nedůvěra ke všemu co je cizí. Je základem různých nenávisných ideologií, jako je nacionalismus, fašismus, rasismus apod. (Šišková, 2008, s. 12).

2.3.4 Kultura, akulturace, asimilace

- **Kulturou** rozumíme vše, co je v podobě výrobků lidské práce, souhrn hodnot a uznávané způsoby jednání. Na pojmu kultura se váže spousta teorií, které mají svůj kořen v různých disciplínách. Pro multikulturní výchovu mají největší důležitost výzkumné nálezy vytvořené v kulturní antropologii.
- **Akulturace** je sociální proces, při němž dochází ke kulturním změnám stykem dvou nebo více kultur. Akulturace obsahuje nejenom přebírání prvků z jiné kultury, ale také přetváření, nebo vylučování jiných.
- **Asimilace** je úplné přizpůsobení jedince nebo skupiny do majoritní společnosti. Tím národnostní menšina či jedinec ztrácí původní identitu (Šišková, 2008, s. 265).

2.3.5 Předsudky a stereotypy

Tyto pojmy mají podobnou psychologickou podstatu:

„Jsou to představy, názory a postoje, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy)“ (Průcha, 2001, s. 36).

Mezi odborníky panují dohady, zda je nějaký rozdíl mezi předsudky a stereotypy. Někteří odborníci tvrdí, že předsudky jsou takové názory a postoje, které mají většinou nepříznivý a nepřátelský vztah vůči jiným, zatímco stereotypy mohou mít postoj neutrální, příznivý či pozitivní vztah (Průcha, 2001, s. 37).

2.4 Některé vědní disciplíny, které s MKV souvisí

Při objasňování výše uvedených pojmů, které se používají v multikulturní výchově, je patrné, že jde o pojmy pocházející z různých věd. Je důležité znát a studovat to, čím jednotlivé vědy multikulturní výchově přispívají. Proto podávám stručnou charakteristiku některých věd.

2.4.1 Kulturní antropologie

Kulturní antropologie buduje teorie o základních jevech, jako jsou kultura, etnikum, či etnická identita. Multikulturní výchova může z antropologických poznatků poznat roli učení a výchovy při vzniku kultury. Antropologie poskytuje teorii a praxi multikulturní výchovy a přináší užitek v oblasti metodologické. Fyzická, kulturní a sociální psychologie užívá metody terénního výzkumu, jako je pozorování interview aj. (Průcha, 2001, s. 46-48).

2.4.2 Etnologie

Etnologie je společenská věda, jež se zabývá srovnávacím studiem kultur a společností. Vznikla jako pokračováním etnografie (národopisu), když se ukázala potřeba nashromážděného materiálu utřídit a porovnat. Někdy se však pojmy etnologie a etnografie užívají jako synonyma. V současné době se více používá název kulturní a sociální antropologie (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnologie>).

2.4.3 Sociologie (Etnosociologie)

Sociologie je věda, která se zabývá společností a přináší nám mnoho poznatků pro multikulturní výchovu. Etnosociologie je specifická disciplína, která zkoumá sociální aspekty etnik, národů a národnostních menšin. Sociologické teorie a výzkumy, které se vztahují k rasovým, kulturní a etnickým rozdílům mezi lidmi jsou pro multikulturní výchovu zajímavé ve dvou bodech:

- **Vztah mezi etnickou a rasovou příslušností, vzděláním a inteligencí** – podstata problému je v tom, zda určité rasy, nebo etnika mají vyšší nebo nižší úroveň inteligence (to se nachází v jejich vzdělanosti), nebo zda jsou si všechna etnika a rasy zcela rovnocenné.
- **Kulturní a etnické determinanty manželství a rodiny** – zkoumá etnické a kulturní faktory, které působí na zakládání rodiny (výběr partnera, sňatek, porodnost). Důležitým bodem v této oblasti je etnická a rasová homogamie. V sociologických výzkumech jsou objasňovány rasové a etnické faktory, které působí na rozvodovost manželství a na počet dětí v rodinách, na uzavírání opakovaných manželství. Např. v ČR se rodí více dětí v romských rodinách, než v českých rodinách.

2.4.4 Interkulturní psychologie

Interkulturní psychologie, též označována jako etnopsychologie, se zajímá o kulturní determinanty lidské psychiky. Svojí badatelskou základnu, odborné časopisy a vědeckou asociaci má v zahraničí. V české psychologické vědě není příliš rozvinuta. Interkulturní psychologie popisuje a srovnává vlastnosti a funkce lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených v etniku, rase, národě aj. Psychologické studium se zaměřuje na interpersonální chování, komunikaci, výchovné styly v rodinách aj. Zatímco v zahraničí interkulturní psychologie vzkvétá, v české psychologické vědě zůstává opomíjena, avšak zkoumá velice závažné problémy, jakými jsou např:

- postoje obyvatel různých zemí vůči imigrantům
- stresové stavy, které pociťují etnicky odlišní imigranti
- práce ve skupinách s rozdílným kulturním složením
- řešení meziosobních konfliktů podmiňovaných kulturní odlišností
- kulturně odlišné styly v rodinné výchově
- rozdíly ve vzdělávání dětí různých kulturních skupin
- kulturní rozdíly ve vyučovacích hodinách učitelů a vztahy mezi studenty a vyučujícími ve vysokoškolském vzdělávání
- kulturně odlišné interpretace sexuálního obtěžování
- rozdílnosti v morálních hodnotách mezi příslušníky odlišných etnik a rozdíly v lidských schopnostech (Průcha, 2001, s. 54-56).

2.4.5 Komparativní lingvistika a etnolingvistika

Odlišnosti etnických kultur spočívají zejména v rozdílnosti jazyků, a proto občas dochází k jazykovým problémům.

Lingvistika a etnolingvistika přispívá multikulturní výchově zejména v objasnění jazykové variability světa. Např. komparativní lingvistika objasňuje, čím jsou si některé jazyky příbuzné, nebo jak se vyvíjely. Etnolingvistika a sociolingvistika se zabývá problémy, jak je jazyk používán v různých kulturních a sociálních skupinách.

2.4.6 Mezinárodní právo

„Mezinárodní právo slouží k zajištění mírového soužití států a rozvoji hospodářských a jiných vztahů mezi nimi. V mezinárodním právu neexistuje žádná ústřední moc vládnoucí nad státy a je založeno především na smluvních vztazích a vzájemnosti (Grinc, 2010, s. 89).“

Jak tedy je důležité mezinárodní právo pro multikulturní výchovu?

Mezinárodní právo obsahuje zejména tyto normy a úpravy:

- Postavení národů – národy mohou svobodně určovat svůj hospodářský, politický, sociální a kulturní rozvoj.
- Ochrana národnostních menšin – zde je považován jako nejvýznamnější dokument ve vztahu k národnostním menšinám „Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin“, ta byla přijata Radou Evropy v roce 1995. Zahrnuje tyto oblasti – právo na udržování a rozvoj vlastní identity, jazykové právo a vzdělávací právo. (Průcha, 2001, s. 63)

2.5 Využití multikulturní výchovy v předškolním vzdělávání

Předškolní období (od 3 let do vstupu do školy) je typickým věkem hry. Hra převládá a je nejdůležitější činností dítěte v této době. Hra pro dítě znamená činnost, která je příjemná, přináší uspokojení a je vykonávána pro dosažení nějakého významného cíle. Dítě si ve hře zdokonaluje činnosti, které bude později potřebovat pro celý život (J. Langmeier a spol., 1998, s. 69-70). Proto je důležité s multikulturní výchovou začínat v předškolním věku. Děti mezi 3 až 7 rokem si neuvědomují rozdíly mezi lidmi a napodobují dospělé, nebo starší sourozence. Motivací, kladnými příklady a především sestavováním vzdělávacích programů se snažíme vytvářet kamarádské vztahy mezi dětmi a naučit děti úctě a respektu k jiným kulturám.

V českých mateřských školách je plno dětí, které se k nám přistěhovaly z cizí země např. z Vietnamu, Ukrajiny, Ruska, Polska atd. Rodiny těchto dětí se velmi liší, nejen jazykem, ale i jiným způsobem života, rodinnými zvyky, náboženstvím, nebo celkovým způsobem života. Jazyková bariéra je jednou z největších překážek pro tyto děti v české mateřské škole.

Na MKV se v Mateřské škole se můžeme podívat ze tří úhlů pohledu:

1. Jedním úhlem pohledu může být snaha zprostředkovat českým dětem kulturu jiných etnik. A to jak v případě, že ve třídním kolektivu jsou děti z etnik či nikoliv. Cestou k tomu mohou být projekty, kterými se snažíme ostatní děti informovat o jiné kultuře. Děti se tak učí vzájemnému respektu a toleranci vůči ostatním kamarádům z cizí země.
2. Druhým úhlem pohledu může být pohled dětí z minoritní společnosti, kterým se snažíme usnadnit adaptaci v mateřské škole tím, že bereme v úvahu jeho individuální zvláštnosti, odlišnost jazyka, kultury aj.
3. Třetím úhlem pohledu může být pohled z hlediska Rámcového programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), kdy multikulturní výchova vychází ze

záměrů a cílů, které jsou obsaženy v RVP PV. V programu dne, můžeme kdykoliv zařadit prvky multikulturní výchovy, tak aby procházely všemi vzdělávacími oblastmi.

2.5.1 Kompetence učitelky pro MKV

Aby učitelka podpořila rovnoprávnost z hlediska multikulturní výchovy, měla by:

- Stále se vzdělávat, studovat dostupnou literaturu.
- Být si vědoma etnické a kulturně různorodé povahy společnosti.
- Respektovat dítě, jeho kulturní a jazykové prostředí.
- Být schopna uvědomit si své předsudky a překonat je.
- Svoji práci vyhodnocovat, evaluovat.

Pro rozvíjení multikulturní výchovy je nutný dostatek pestrých činností. Výhodou je přítomnost dětí z jiných kultur. Kontakt s těmito dětmi je pro ostatní velmi cenná a přínosná. Především ostatní děti poznávají odlišnou kulturu, jazyk, tradice a celkovou životní úroveň dítěte z jiné země.

2.5.2 Multikulturní výchova ve vzdělávacích oblastech rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV)

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupina a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována (RVP PV, 2006, s. 8).“

Předškolní vzdělávání má doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti zajímavé, vstřícné a bohaté prostředí, v němž se cítí dobře a bezpečně. Je třeba ke každému dítěti přistupovat individuálně, dle jeho potřeb, proto je nutné vytvořit analýzu pozorování. Rozvojové předpoklady rozvíjíme prožitkovou a situační metodou, hrou a činnostmi dětí na přímých zážitcích dítěte.

Vzdělávací obsah je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí, které jsou biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.

Možnosti vzdělávacích oblastí v RVP PV pro MKV

1. Dítě a jeho tělo

Tato oblast zahrnuje poznatky a dovednosti z oblasti zdraví a pohybu. Pohybové činnosti se mohou stát oporou pro všechny ostatní činnosti (zpěv s dupáním, nebo tleskáním). Tuto oblast děti využívají ve volnočasových aktivitách např. rekreačních, sportovních. Děti cizinců mohou mít velký přínos pro ostatní děti (např. národní tance, různý hudební nástroje aj.).

Vzdělávací nabídka:

- Pohybové činnosti – míčové hry, které hrají děti jinde na světě, romský tanec aj.
- Zdravotně zaměřené cviky- vyrovnávací, uvolňovací, relaxační při hudbě z cizí země aj. (představení několik druhů relaxačního cvičení, jóga).
- Smyslové hry, grafické činnosti – poznávání chutí (vyzkoušet chuť jiného exotického ovoce z jiné země), vůní (např. vonných tyčinek, či aroma lampy), postřehové hry.
- Manipulační činnost s předmětem – „vietnamská hra“, což jsou puzzle hlavolam, jejímž základem je geometrický obrazec, který je složen z několika dílů. Kombinací a skládáním těchto dílů děti tvoří různé obrazce podobné lidem, zvířatům, domům.
- Jednoduché sebeobslužné činnosti – stolování (porovnání našeho stolování a vyzkoušení si stolování z jiné země, třeba z Vietnamu), oblékání (hledání rozdílů v oblékání u nás a jinde na světě, podívat se i na extrémní oblékání) aj.

- Činnosti směřující k ochraně zdraví, vytváření zdravých životních návyků – každé ráno rozcvičení, protahovací cviky např. „Pozdrav slunci“, životospráva (co je zdravé i v jiné zemi, např. jíst hodně ryby, kladení otázek a hledání odpovědí, proč je to zdravé?) aj.
- Činnosti, aby nedocházelo k úrazům, nebezpečí při dopravní situaci (připomenout dětem pravidla silničního provozu, čím může ohrozit chodec, cyklista, ukázka obrázků z jiných zemí, po jaké straně se jezdí v Anglii, zvláštnosti dopravních prostředků z jiných zemí) aj.
- Činnosti k prevenci nemoci – životospráva (sběr bylin, hledání v atlasu, proč nám mohou pomoc bylinky, jaké byliny u nás nerostou, proč rostou v jiné zemi?) aj.

2. *Dítě a jeho psychika*

Obsahem této vzdělávací oblasti je především rozvíjet u dětí řečové dovednosti. Zde dochází k problémům, proto je velmi důležité pojmenovávat základní věci a to velmi stručně a jasně. Slova doplňujeme obrázky, loutkami, pomůckami nebo jednoduchou pantomimou nebo dramatizací. Měli bychom experimentovat a tvořit, používat hry na rozvoj smyslového vnímání, konstruktivní hry, výtvarné činnosti. Shlédnout krátkou pohádku v cizím jazyku, nebo si s ostatními dětmi prohlédnout knihu. Měli bychom si zajistit komunikaci dítěte v jeho mateřském jazyce, třeba i s pomocí rodiče vytvořit základní slovník, který by měl obsahovat jméno, pozdrav, pochvalu, jasný pokyn pro účast v činnostech.

Jazyk a řeč

Vzdělávací nabídka:

- Rozvoj řečových a jazykových dovedností – artikulační, řečové, sluchové hry, hry se slovy (ukázka cizích řečí a její zvláštnosti, naučení se pozdrav v jiné řeči) aj.
- Rozvoj verbálních i neverbálních komunikačních dovedností – naučení jednoduché anglické písničky, „Hra na cizince“ – dorozumívání s neverbální komunikací aj.
- Osvojení si některých poznatků, které předcházejí psaní a čtení – grafické napodobování zvláštností písmen z jiných zemí, prohlížení knížek a všimnout si rozdílů písma aj.

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Vzdělávací nabídka:

- Rozvoj tvořivosti – motivovaná manipulace s neznámými předměty, zkoumání vlastností (dešťová hůl), experimenty s materiálem (batika, výroba indiánských náramků přátelství) aj.
- Rozvoj smyslového vnímání, přechod od názorného myšlení k myšlení pojmovému, rozvoj paměti, pozornosti, představivosti - pozorování přírodních, kulturních i technických objektů a jevů v okolí, srovnávání naší architektury s jinou z cizí země, rozhovor o výsledku pozorování.
- Činnosti, při kterých zasvětime dítě do časových pojmů a vztahů s denním řádem, běžnými proměnami a vývojem přibližující dítěti přirozené časové i logické posloupnosti příběhů, kladení otázek, proč mají jinde na zemi jiný čas a hledání odpovědí aj.

Sebepojetí, city, vůle

Vzdělávací nabídka:

- Rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě, sebedůvěra, získání sebevědomí – každý se od druhého něčím lišíme, jaké by to bylo, kdybychom byli všichni stejný, opět kladení otázek a hledání odpovědí např. „Proč mají děti šikmé oči? Proč někteří lidé mají jinou barvu pleti?“
- Rozvoj sebeovládání, schopnost citové vztahy vytvářet a plně prožívat – hry pro rozvoj sebekontroly a sebeovládání (především emocí záporných, např. zlost, hněv), hry na seznámení se s kamarádem z cizí země, prosocionální hry, kdy jeden pomáháme druhému a neočekáváme za to žádnou odměnu, pochopení prosocionálnosti aj.
- Rozvoj estetického a mravního vnímání – výlety do přírody, pozorování lidských vlastností a zvláštností slušného chování u nás a jinde na zemi, čím se lidé mezi sebou liší (fyzické i psychické vlastnosti aj.).

3. Dítě a ten druhý

V této vzdělávací oblasti je záměrem podporovat a utvářet vztah dítěte k jinému dítěti či dospělému a posilovat vzájemnou komunikaci prosocionálním jednáním a chováním. V této oblasti je dítě cizince opět velkým přínosem pro děti, může nám představit jejich zvyky a pravidla chování, které se většinou od našich pravidel liší. Ve vzdělávací nabídce by neměly chybět hry, při nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého, činnosti, které vedou k poznání sociálního prostředí, v němž dítě žije (rodina, členové rodiny, vztahy mezi nimi, aj.).

Vzdělávací nabídka:

- Učení pravidel chování – společenské hry, scénky běžné situace (např., prosocionální hry aj.
- Rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních – modelové situace, při nichž se dítě učí respektovat druhého, poslechnutí si krátké pohádky v české řeči a poté v cizí, nebo naopak aj.
- Posilování prosociálních vztahů – prostřednictvím herní situace děti učíme toleranci a respektu k jiným národnostem, či minoritní společnosti. Vymyslíme hru, kde se děti učí vyřešit společný úkol a tím se učí spolupráci např. „Bojovka“, kdy děti chodí po stopách pirátů a plní společně úkoly, aby našly zakopaný poklad. Tím se učí ohleduplnosti k druhému, k ochotě rozdělit se s ním, střídat se a vyřešit vzájemný spor. Pouze na děti dohlížíme a dbáme jejich bezpečnosti, ale snažíme se nezasahovat do jejich komunikace, jen v případě, že to bude opravdu nutné.

4. Dítě a společnost

Tato vzdělávací oblast je zaměřena na sociálně-kulturní oblast a záměrem je uvést dítě do společenství ostatních lidí, do světa kultury a umění, aby mohl šířit společenskou pohodu ve svém sociálním prostředí. Děti neseznamujeme pouze s naší kulturou, národností, ale i kulturou ostatních zemí. Rozvíjíme společenský a estetický vkus a schopnost žít v jiném společenství (např. třída, rodina, skupina) a přijímat uznávané základní hodnoty společenství.

Vzdělávací nabídka:

- Rozvoj schopnosti žít ve společenství jiných lidí – vytvoření společných pravidel na soužití a vytvoření celodenního programu, na zjištění a vyzkoušení si společenských pravidel a odlišností, které jsou i v jiných národech.

- Vytváření si podvědomí o morálních mezilidských hodnotách – hry, při nichž se děti učí zdvořilosti, pomoci slabším, starším, poznat mravní hodnoty (dobro, zlo) např. přečtením naší národní pohádky a všimnout si odlišnosti, jak se liší od ruské, vietnamské, či německé pohádky.
- Seznamování s kulturou, uměním, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije – příprava akcí, slavností (oslavy, sportovní akce, kulturní programy aj.), různé činnosti výtvarné, dramatické, hudební aj. Dnes je možné navštívit i jinou cizí školu a povšimnout si zvláštností a odlišností. Při komunitním kruhu, můžeme s dětmi projednat, co by se jim líbilo z cizí kultury a proč a poté zrealizovat.

5. *Dítě a svět*

Záměrem této oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě, o sounáležitosti s ostatními zeměmi a s okolním světem, s dětmi jiných národností. Vést děti k pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také ničit (RVP PV, 2006, s. 16-30).

Vzdělávací nabídka:

- Seznamování dítěte s prostředím, ve kterém žije a vytvářet kladný vztah k němu – pozorování a vycházky do blízkého prostředí, přírody, výlety, dosáhnout orientace v obci, povšimnout si značení a ukázka turistického značení v jiných zemích.
- Poznávání jiných kultur – vyzkoušení si cizí tradice, oblékání, malování na tělo aj.
- Pochopení, že změny lidskou činností mohou prostředí nejen chránit, ale také ničit – úklid naší zahrady, projekt „Den Země“, vysvětlení dětem, že den Země slaví víc jak 175 zemích světa bez ohledu na původ, víru a národnost.

2.6 Využití multikulturální výchovy v základním vzdělávání

Vzhledem k tomu, že na předškolní vzdělávání navazuje základní vzdělávání, které již s multikulturální výchovou přímo pracuje, je multikulturální výchova zařazena v rámcovém vzdělávacím programu (níže už jen RVP ZV), jako jedno z šesti průřezových témat.

Průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- **Multikulturální výchova**
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Průřezová témata zastupují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů v současném světě a tím se stávají nedílnou součástí základního vzdělávání. Tematické okruhy procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí (RVP ZV, 2005, s. 90).

Přínosem vzdělávání v multikulturální výchově je především rozvoj žáků z národnostních menšin v oblasti vědomostí, dovedností a schopností a v oblasti postojů a hodnot. O multikulturální výchově můžeme říct, že prochází všemi vzdělávacími

oblastmi. Její vazba k vzdělávacím oblastem je dána především tématy. Ta se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.

Přínos průřezového tématu MKV k rozvoji osobnosti žáka (RVP ZV, 2005, s. 97)

Oblast vědomostí, dovedností a schopností

- Snaží se dát žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti.
- Rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a dovednost využití interkulturních styků k obohacení sebe i druhých.
- Rozvíjí komunikativní schopnost žít ve skupině s lidmi odlišných sociokulturních skupin, učí uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, schopnosti, ale i názory druhých.
- Učí, uvědomit si, že etnické skupiny a kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné.
- Rozvíjí schopnost tolerovat a poznávat odlišnosti jiných etnických, náboženských a sociálních skupin a spolupracovat se členy odlišných sociokulturních skupin.
- Učí rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie.
- Učí žáky uvědomit si různé dopady svých verbálních i neverbálních projevů a nést odpovědnost za své jednání.
- Žákům poskytuje znalost některých základních pojmů, se kterými MKV souvisí (např. etnikum, kultura, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost netolerance).

Oblast postojů a hodnot

- Snaží se žákům poskytnout prostřednictvím informací o vytvoření postoje tolerance a respektu a uznání k jiným sociokulturním skupinám.
- Napomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu a reflektovat vlastní sociokulturní zázemí.
- Učí žáky vnímat odlišnost jiných kultur, jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu.
- Pomáhá uvědomovat si, že jsme v demokratické společnosti, kde budeme tolerovat odlišné rasové skupiny a při projevech xenofobie, intolerance, diskriminace či rasismu se budeme angažovat.

3 Volnočasové aktivity a jejich možnosti pro multikulturní výchovu

Abychom mohli zkoumat volný čas dětí z majoritní a minoritní společnosti, je třeba se blíže seznámit a pochopit, co volný čas je. Kde kdo nám odpoví, že ve volném čase si může dělat, co se mu líbí a co je mu příjemné. Z toho plyne, že volný čas má určité funkce, které si přiblížíme a vysvětlíme. V poslední řadě jsou vysvětleny podrobněji volnočasové aktivity a druhy institucí pro volný čas.

3.1 Pojem volný čas

Volný čas můžeme chápat, jako dobu, ve které si můžeme svobodně vybrat činnosti, které děláme rádi a dobrovolně a nacházíme v nich určité uspokojení. Pod pojmem volný čas se často zařazují zájmové činnosti, odpočinek, rekreace, zábava, zájmové vzdělávání. (Pávková za kolektiv, 2002, s. 13) Z pohledu některých dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem domácnosti, nařízené vzdělávání a další povinnosti, které pro ně představují časové ztráty.

Děti předškolního a mladšího školního věku mají relativně hodně volného času, a tak bychom se měli zajímat o to, jak děti svůj volný čas tráví. Je samozřejmé, že na prvním místě je to záležitost rodiny. Rodiče slouží svým dětem jako určitý vzor, buď pozitivní, či negativní. Rodiče, které zanedbávají svoji péči, výchovu a postrádají zájem, jak jejich dítě tráví volný čas, hrozí zvýšené nebezpečí, že se jejich dítě dostane do nežádoucí vrstevnické skupiny a jeho vývoj bude ohrožen. Je tedy názor, že výchovu dětí ve volném čase plně zabezpečí rodina mylný.

Za klasika sociologie volného času, který obohatil teorii volného času, je považován Joffre Dumazedier (1915-2002). Ten říká, že volný čas je mimopracovní doba, do které patří osobní biologické potřeby (spánek, hygiena, strava) a rodinné povinnosti (vaření, nákup aj.).

3.2 Funkce výchovy ve volném čase

Jisté předpoklady si dítě přináší na svět při svém narození tzv. vrozené předpoklady, které jsou zděděné po předcích, nebo dispozice získané v průběhu prenatálního vývoje. Osobnost člověka se během ontogenetického vývoje utváří i působením různých činitelů. Velký vliv na vývoj jedince má sociální prostředí. Záměrné působení na člověka s cílem pozitivních změn nazýváme výchovou. Jednu z největších rolí při výchově dětí hraje rodina, později ji doplňuje předškolní zařízení, poté škola. V době mimo vyučování se na výchovu spolu s rodinou podílejí instituce pro výchovu mimo vyučování, některé subjekty a jiné společenské vlivy. Výchovu mimo vyučování můžeme definovat takto:

- Je uskutečněna mimo povinné vyučování a mimo bezprostřední vliv rodiny.
- Je zajištěná institucionálně a převážně se děje ve volném čase.

Při výchově dětí a mládeže v době mimo vyučování se snaží pedagogové cíleně působit na výchovu dětí a mládeže. Snaží se vést jedince k racionálnímu využívání volného času, rozvíjet schopnosti a upevňovat morální vlastnosti. Výchova mimo vyučování má za další úkol rozvíjet potřeby celoživotního vzdělávání v souvislosti se zájmem člověka. O výchově mimo vyučování můžeme říct, že plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní i sociální a preventivní (Pávková za kol. 2002, s. 40).

- *Výchovně-vzdělávací funkce*

Na plnění této funkce je kladen velký důraz. Určité instituce jako jsou školní družiny, základní umělecké školy, domovy mládeže aj. mají za úkol podle svých možností rozvíjet schopnosti a dovednosti dětí. Prostřednictvím zájmových činností děti motivují ke správnému využívání volného času, k získávání nových dovedností, vědomostí, k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání. Úspěchy v zájmových činnostech přinášejí pocit uspokojení a na základě praktických činností a zkušeností se jedinci vytvářejí vlastní názor na život.

- **Zdravotní funkce**

Instituce pro výchovu mimo vyučování plní zdravotní funkci tím, že pomáhají vytvářet zdravý životní styl a tím přispívají k usměrňování režimu dne. Snaží se střídát aktivity rekreační s pohybovými, některá zajišťují stravování a tak vedou děti ke správné životosprávě. Nabízejí dětem pobyt v příjemném prostředí, mezi oblíbenými lidmi a tím přinášejí možnost prožívat radost a uspokojení z činností, která je baví. Prostředí institucí má být účelně volné, estetické, hygienicky nezávadné s dostatečným prostorem pro činnost.

- **Sociální funkce**

Instituce pro výchovu mimo vyučování mají také možnost vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami v rodinách. Snaží se utvářet bohaté a žádoucí sociální vztahy a tím pomáhají dětem, které jsou z konfliktních rodin. Jednotlivé typy institucí např. školní družiny, domovy mládeže plní sociální funkci různým způsobem, avšak nejvíce plní funkci rodinné výchovy. Součástí sociální funkce je i nácvik komunikativních dovedností, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování se s pravidly společenského chování.

- **Preventivní funkce**

Nesmíme zapomenout, že se klade také veliký důraz na prevenci negativních jevů pro děti a mládež, který je směřován do následujících oblastí:

- Virtuální drogy (televize, počítače aj.)
- Patologické hráčství
- Drogová závislost, alkoholismus a kouření
- Kriminalita a delikvence
- Šikana, vandalismus a jiné formy násilného chování
- Záškoláctví
- Xenofobie, rasismus

Prevence je založená na třech rovinách:

1. **Primární prevence** – ta je určená té populaci, která není kriminálně riziková a ani narušená.
2. **Sekundární prevence** – ta je určená především pro rizikové skupiny, kterými jsou minoritní skupiny dětí z míst se zvýšenou kriminalitou.
3. **Terciární prevence** – ta se zajímá o již zasažené jedince negativními jevy. Prevence se zaměřuje na sociální prostředí a příčiny vzniku.

Prevenci nemůžeme vnímat, jako zaměření na problém, preventivní funkce by měla být spojena s funkcí rozvojovou a cíl preventivní funkce můžeme vnímat jako nabízení možností a rozvoj potenciálu dětí a mládeže (Pávková za kol., 2002, s. 42).

3.3 Volnočasové aktivity a jejich obsah

Volnočasové aktivity jsou východiskem všestranného rozvoje osobnosti, utváří a formují společenské vztahy a utváří další předpoklady pro uplatnění v dospělosti. Vycházejí z dobrovolnosti a rozhodování účastníka, zda do volnočasových aktivit vstoupí a jak se jich bude účastnit. Volnočasové aktivity lze provozovat organizovaně a neorganizovaně.

Obsah volnočasových aktivit tvoří činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové a veřejně prospěšné. Radím sem i činnosti, které vyplývají z povinnosti dětí (příprava na vyučování aj.). Všechny aktivity jsou významné a navzájem se prolínají (Pávková a kol., 2002, s. 83).

3.3.1 Odpočinkové a rekreační činnosti

Způsob odpočinku a rekreace má vliv na pozitivní utváření způsobu života člověka a v dospělosti i na pracovní výkon. Pojmy odpočinek a rekreace se v běžném jazyce velmi často zaměňují. V oblasti výchovy mimo vyučování je musíme rozlišovat, neboť oba typy činností mají odlišný charakter i účel.

Odpočinkové činnosti jsou velmi klidné, pohybově i psychicky nenáročné. Pro multikulturní výchovu velmi přínosné. Nejvydatnější formou odpočinku je spánek.

Jak využít tyto činnosti v multikulturní výchově?

- klid na lůžku, koberci, v křesle, venku na pokrývce, spánek, relaxační cvičení s poslechem relaxační hudby z cizí země;
- klidné hry námětové, společenské hry, které se hrají v cizí zemi;
- prohlížení obrázkové publikace, časopisů, knih, fotografie z dané země a porovnání s naší českou republikou;
- práce s počítačem - internetové stránky, jiné země, její kultura, tradice, písmo aj.;
- poslech rozhlasu, CD nahrávek, krátké sledování vybraného pořadu v televizi, z DVD seznámení s kulturou, rodinnou tradicí;
- rozhovory o přečteném o shlédnutých televizních, filmových, divadelních představeních, jak se liší od našich, co se nám líbí a proč?
- vyprávění vlastních zážitků;
- klidné, pohybově nenáročné vycházky, při nichž seznamujeme děti s přírodou a povídání o klima a přírodě z jiné země.

Rekreační činnosti mají naopak charakter vydatné pohybové aktivity, nejlépe v přírodě na čerstvém vzduchu. Mohou mít podobu činností tělovýchovných nebo manuálně pracovních.

Při volbě rekreačních činností je důležité vycházet ze skutečnosti, že slouží především k odreagování a jsou prostředkem k vyrovnávání zatíženého organismu.

Jak využít tyto činnosti v multikulturní výchově?

- tělovýchovné chvílky zaměřené na upevnování návyků správného držení těla a zdokonalování nervosvalové koordinace při poslechu hudby z cizí země;
- uvolňovací cviky, zdravotní a kondiční gymnastika s náčiním i bez náčiní, ukázka cviků z cizí země;
- drobné pohybové hry na hřišti, v zahradě, parku, ve volné přírodě, naučit se pohybovou hru s krátkou říkankou v cizí řeči, závodivé hry;
- využití areálů zdraví a dětského náradí na hřištích, překonávání přírodních překážek, které vytvoříme s pomocí dětí z cizí země;
- rekreační provozování sportovních her, atletiky gymnastiky, plavání, bruslení, lyžování a dalších sportů podle místních podmínek, vyzkoušení si i jiných sportů z cizí země;
- činnosti spojené s ochranou a tvorbou životního prostředí (péče o veřejnou zeleň, čistotu vodních zdrojů atd.);

- činnosti hudebně-pohybové – zde máme velkou příležitost seznámit děti s cizí kulturou, hry se zpěvem či hudbou, cvičení při hudbě, lidové a společenské tance, diskotance, aerobik, zumba aj. (Pávková a kol., 2002, s. 85-87)

3.3.2 Zájmové činnosti

Volnočasové aktivity jsou činnosti, které jsou založené na **zájmu dětí**. Zájem je vlastností aktivačně-motivační a vede člověka k činnosti. Výzkumy prokazují, že každý rozvíjíme zájmy, ve kterých jsme úspěšní. (Pávková a kol., 2002, s. 92)

Ve volném čase děláme činnosti, které především vykonáváme rádi. Jsou to tedy zájmové činnosti. Zájmové činnosti můžeme dělit i podle úrovně činnosti, časového trvání, společenské hodnoty a tradičně podle obsahu na společenskovední, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické. (Pávková a kol., 2008, s. 29)

Zájmové činnosti společenskovední

Zahrnují činnosti, které vedou k poznání aktuálního společenského dění, ale i některých historických souvislostí. Zájmové činnosti společenskovední jsou zahrnuty v RVP PV do oblasti Dítě a společnost a částečně i do oblasti Dítě a svět. Pěstují vztah k vlasti, k mateřskému jazyku, k demokratickým tradicím našeho národa. Abychom zařadili multikulturní výchovu do těchto činností, mohli bychom dávat srovnání – u nás, u vás.

Okruhy zájmových činností společenskovední:

- poznávání a srovnávání významných objektů u nás a u vás - nejenom v místě bydliště, školy, ale i zdravotnické zařízení aj.;
- seznamování s historickými objekty, která souvisejí s národními dějinami, ale i s pověstmi, prohlídnutí knih s historickými objekty z cizí země;
- informace o životě významných osobností, které mají vztah k regionu, co dokázali, jejich dílo;
- společné akce dětí z různých měst, ale i mezinárodní setkání;
- oslavy státních svátků, připomenutí svátků dětí z cizí země, významných dnů, událostí, narozenin, dodržování tradic školy;
- seznamování s náboženstvím a filozofickými směry;
- zájmové studium cizích jazyků, aj.

Zájmové činnosti pracovní-technické

V těchto činnostech se zdokonalují manuální dovednosti, obohacují se vědomosti o technické poznatky. Pracovní-technické zájmové činnosti podporují předškolním dětem touhu po poznání v oblasti techniky, rozvíjí technické myšlení, tvořivost a představitost. V RVP PV jsou zahrnuty v oblasti Dítě a jeho psychika.

Okruhy pracovní-technických zájmových činností:

- práce s různými materiály (papír, dřevo, kov, textil, plasty, sklo, drobný přírodní materiál, modelovací hmoty);
- práce se stavebnicemi;
- drobné opravy hraček;
- modelářské práce;
- elektrotechnika, elektronika, výpočetní technika;
- příprava pokrmů, ochutnávka cizí kuchyně (pokud je v mateřské škole dovoleno, příprava svačín);
- činnosti související s dopravní výchovou, zvláštnosti z dopravy jiných zemí.

Zájmové činnosti přírodovědné

Zájmové činnosti přírodovědné vedou k prohlubování vědomostí a kladnému vztahu k přírodě a její ochraně. V předškolním vzdělávání se snažíme probudit zájem o pěstitelství a chovatelství, seznámit děti s živou a neživou přírodou a vybudovat pocit morální odpovědnosti za ochranu přírody.

Náplň přírodovědných zájmových činností předškolních dětí by měla vycházet z toho, že jsou schopny osvojit si nejenom poznatky o rostlinách, zvířatech, ale i o jejich péči. V RVP PV se rozvíjí přírodovědné činnosti v oblasti Dítě a svět. Žáci mladšího školního věku mají zvláště blízký vztah ke zvířatům.

Okruhy přírodovědných zájmových činností:

- pozorování přírodních objektů živé a neživé přírody, prohlížení encyklopedií přírody a podnebí v jiné zemi, dopídit se odpovědí, proč se pěstují u nás jiné rostliny;
- pěstitelské práce – pěstování pokojových rostlin (zasít hrášek a pozorovat, jak klíčí), práce na zahradě (vyrobit si i vlastní mini-skleník);
- chovatelství, podívat se na chovatelství v jiné zemi, její zvláštnosti (chov živočichů v akváriích, teráriích, zvířat v domácnosti aj.);
- činnosti zaměřené na ochranu životního prostředí, povídání o vzduchu, který je na celé planetě, jak je pro nás pro všechny důležitý;
- práce s odbornou a populárně-naučnou literaturou (atlasy, encyklopedie);
- práce v koutku přírody, spolupráce s institucemi (muzea, botanické a zoologické zahrady, hvězdárny, planetária);

Zájmové činnosti esteticko-výchovné

Utvářejí estetické vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu a na rozvoj tvořivosti. V RVP PV jsou tyto činnosti převážně v oblasti Dítě a společnost.

Okruhy esteticko-výchovných zájmových činností:

Výtvarné zájmové činnosti:

- využití různých výtvarných technik, práce s výtvarnými prostředky, poznávání a chápání výtvarného umění (encyklopedie výtvarného umění, nahlédnout do života umělců, podívat se na vernisáže, do muzeí), představit děti s našimi významnými umělci, ale i cizími, jaký mají také přínos pro nás;
- kultura chování, stolování, kultura těla a oblékání, srovnání oblékání u nás a v jiných zemích, zvláštnosti stolování v jiných kulturách.
- hudební zájmové činnosti;
- sborový a sólový zpěv, naučit se jednoduchou píseň v cizí řeči, hudebně-pohybové hry, hry se zpěvy, tanec;
- hra na dětské hudební nástroje;
- poslech hudby (klasické, moderní), poslech jedné písně ve více jazycích;
- získávání poznatků o hudebních skladatelích, nejen našich českých, ale i jejich dílech (besedy, práce s literaturou, návštěvou muzeí, míst spojených s životem umělců, koncerty, shlédnutí muzikálu).

Literárně-dramatické zájmové činnosti:

- četba (v předškolním vzdělávání je to zejména předčítání), zvláštnosti knih z jiné kultury;
- reprodukční činnosti (vypravování, přednes, dramatizace), poslechnutí básně v jiném jazyce;

- dramatické hry a improvizace zaměřené na rozvíjení komunikativních dovedností, sociálních vztahů (hra – jak se budeme dorozumívat s dítětem z cizí země – neverbální komunikace);
- návštěvy kulturních představení (divadlo, kino, besedy s umělci), prohlídnutí brožur na představení a zjištění, že ne všichni umělci jsou české národnosti.

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření

Přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Pravidelná a přiměřená pohybová aktivita je podmínkou zdravého vývoje dítěte. Tyto činnosti jsou v RVP PV obsaženy v oblasti Dítě a jeho tělo.

Okruhy tělovýchovných, sportovních a turistických zájmových činností:

- sportovní hry (pokus o mezinárodní sportovní hru, kterou si sami se všemi dětmi vymyslíme a zahrajeme);
- kondiční cvičení s náčiním i bez náčiní, případně s hudbou z naší a cizí země;
- tanec – našich a cizích národních tanců, sportovní hry;
- sezonní sporty (plavání, bruslení, lyžování, hry ve vodě aj.);
- turistika pěší, cykloturistika, všímání si našeho turistického značením a srovnání např. s vietnamským značením;
- seznamování s životem a úspěchy známých nejenom našich sportovců;
- návštěvy sportovních soutěží a shlédnout krátký sestřih z celosvětových sportovních soutěží např. Olympiáda.

Volnočasové aktivity, ať už rekreační, odpočinkové, nebo zájmové lze organizovaně realizovat v institucích. Je celá řada institucí, ale typické jsou školní družiny (pro 1. stupeň základní školy), školní kluby (pro 2. stupeň základní školy), domy dětí a mládeže, základní umělecké školy, jazykové školy aj.

O volný čas dětí a mládeže dále pečují různá sdružení neškolského typu, která si podle svého zaměření kladou různé výchovné, vzdělávací nebo rekreační cíle. Příklady těchto sdružení jsou uvedeny v příloze č. 1.

I. Praktická část

4 Metodika výzkumu

4.5 Cíle výzkumu a hlavní výzkumné otázky

Cílem výzkumu je odpovědět na hlavní výzkumné otázky, které zní:

- Jak děti z majoritní a minoritní společnosti ve věku od 4 do 11 let tráví svůj volný čas?
- Liší se způsob trávení volného času dětí z majoritní společnosti oproti minoritní společnosti?
- Jaké volnočasové aktivity dětem z majoritní a minoritní společnosti přispívají k lepší socializaci?

Účelem je zjistit a porovnat, co děti z majoritní a minoritní společnosti ve svém volném čase dělají a s jakými překážkami se při vyplňování volného času setkávají. Také zjistíme, jaké volnočasové aktivity přispívají k lepší socializaci.

Poznatky z výzkumu mohou sloužit k zamyšlení rodičů nad volným časem svých dětí a nad různými možnostmi, jak volný čas lépe využít. Také mohou sloužit pedagogům, jako motivační pramen, aby děti více seznámili s druhy volnočasových aktivit.

4.6 Charakteristika výzkumného souboru

Z důvodu omezených možností dostupnosti dětí z minoritních skupin jsem zvolila postup záměrného výběru. Výzkum se konal v jihočeském kraji zejména ve městě Volary, Vimperk a okolní vesnice. Při výzkumu jsem požádala o pomoc pedagogické pracovníky z výše jmenovaných měst, české tety na hlídání, příbuzné dětí a především rodiče dětí. Záměrný výběr jsem využila při výběru dětí z majoritních skupin s ohledem na určitou charakteristiku dětí, jež by mohla mít vliv na volný čas dětí. Mezi dětmi jsou zástupci obou pohlaví, děti žijící ve dvou menších městech a dvou vesnicích. Výzkumnou jednotkou je 12 dětí z toho 4 vietnamské, 4 romské a 4 české děti ve věku od 4-10 let. Jména dotazovaných dětí jsou kvůli anonymitě pozměněna. Je třeba ještě zmínit, že všechny předškolní děti navštěvují předškolní vzdělávání.

4.7 Metoda zkoumání a techniky sběru dat

K odpovědím na mé výzkumné otázky jsem se rozhodla využít kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum mi více umožnil sledování volného času dětí v jeho přirozeném prostředí.

4.7.1 Zúčastněné a skryté pozorování

Nejvhodnější technikou pro můj výzkum a sběru dat se mi jevilo zúčastněné, skryté pozorování a rozhovor. Jako pozorovatel, přítel či „návštěvník“ jsem se s dětmi mohla do jisté míry účastnit probíhajících aktivit a klást jim otázky. Vstup do terénu byl pro mě, jako výzkumníka jednodušší, vzhledem k tomu, že většinu dětí a jejich rodiny znám. Zúčastněné a skryté pozorování bylo prováděno od dubna do září 2011, kdy jsem děti a jejich zákonné zástupce informovala o výzkumu. Při prvním vstupu do terénu se děti chovaly nepřírozně, avšak po více návštěvách bylo jejich jednání více uvolněné a přirozené. Účelem pozorování bylo zachytit, jak vypadá daná situace. Pozorování mi sloužilo k popisu jednání dětí, co si myslí a říkají.

Při sběru dat bylo vybráno i skryté pozorování a to proto, že jsem předpokládala, že děti mohou v mé přítomnosti jednat odlišně. Pro skryté pozorování bylo mé stanoviště přesně dané, z mého bytu vidím na hlavní proud rušné ulice a dětské hřiště.

Pro zjištění více informací mé stanoviště bylo tam, kde se nejvíce sdružují skupinky dětí např. u školy v zaparkovaném autě, kde je výborný výhled na dětské hřiště, dopravní hřiště a park s kašnou. Pro pozorování je důležité psaní terénních poznámek. Při zúčastněném pozorování byly poznámky zaznamenány vždy po sledované akci, tak aby účastníci nebyli vyrušeni. U skrytého pozorování bylo zapisováno ihned vše, co sledované děti udělaly. Svě poznámky jsem během výzkumu více zdokonalovala a to např. o záznam emocí, gestikulace, mimiky, nebo vizuální detaily, jako je oblečení či upravenost.

4.7.2 Rozhovor

V kvalitativním výzkumu je rozhovor nejvíce používanou metodou sběru dat, tak i pro tento výzkum byl nezbytně nutný. Ze dvou hlavních typů hloubkového rozhovoru, byl pro tento výzkum lepší polostrukturovaný rozhovor, který vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek (Šavaříček, Šed'ová a kol., s. 160, 2007). Pro techniku polostrukturovaného rozhovoru jsem se rozhodla proto, jelikož se domnívám, že děti nejsou schopny mluvit o daném tématu tak jako dospělí a že vhodnější je děti vést otevřenými otázkami u kterých mohou vyjádřit i své myšlenky. Přípravou na tento polostrukturovaný rozhovor bylo nezbytně nutné si připravit otázky. Tyto otázky se během rozhovoru upravovaly a doplňovaly podle dané situace. Ze základních výzkumných otázek byly formulovány specifické výzkumné otázky:

1. Co děti ve svém volném čase dělají?
2. Jakou roli hrají vrstevníci v náplni volného času dětí?
3. Jakou roli hrají rodiče v náplni volného času?
4. Jak by děti chtěli trávit volný čas?
5. S jakými překážkami se děti ve svém volném čase setkávají?

Tyto specifické výzkumné otázky byly doplněny o tazatelské otázky, které jsem převedla do jazyka respondentů.

4.7.3 Etická pravidla výzkumu

V každém výzkumu je třeba řešit etické otázky, které jsou založeny na základním principu, kterého bychom se měli držet. Tento princip tkvěl v důvěrnosti, což znamená, že nebyla zveřejněna data, která by mohla účastníky výzkumu identifikovat. Dále byl získán poučený souhlas, kdy všichni účastníci výzkumu byli informováni o dobrovolné účasti. U dospělých byl souhlas zaznamenán písemně a u dotazovaných dětí byl nahrán na videokameru. A jako poslední jsem dotazovaným sdělila, že výsledek výzkumu jim bude kdykoliv k dispozici.

4.8 Realizace rozhovorů

Před zahájením rozhovoru bylo nezbytně nutné se představit a seznámit dotazovaného a jeho rodiče s povahou a cílem výzkumu. Rodiče, děti, české tety, pedagogové byli požádáni o souhlas s nahráváním na telefon, či kameru, která sloužila pouze jako diktafon a o použití informací v mé práci. Dotazovaný byl seznámen o dobrovolné účasti, anonymitě a práva neodpovědět na jednotlivou otázku. Úvod rozhovoru s dětmi byl většinou o něčem vtipném, abych navodila příjemnou atmosféru a dala najevo empatii s dotazovaným. Doba rozhovoru byla různá v průměru však 40 minut. Na výběr místa realizace rozhovorů jsem většinou navrhla několik možností a výběr nechala na dětech. Většina rozhovorů byla u dětí z majoritní a minoritní společnosti v místě bydliště. Seznam otázek byl při rozhovoru většinou upravován o otázky dynamické, které udržují vzájemnou interakci během rozhovoru. Při

choulostivých otázkách jsem pozorovala reakci dětí a podle toho také směřovala další otázky rozhovoru. Rozhovory byly přepsány do elektronické podoby hned, jak jen to bylo možné.

5 Analýza dat

Pro snazší analýzu dat, které byly přepsány z nahraných rozhovorů, jsem zvolila otevřené kódování. Z rozhovorů byl text doslovně přepsán do Microsoft Wordu a následovala analýza, kdy byly vybrány a pojmenovány základní pojmy. Tyto pojmy byly zařazeny do kategorií a následně pojmenovány.

1. Kategorie: Role rodičů ve volném čase
2. Kategorie: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s minoritní (majoritní) společností
3. Kategorie: Představy volného času dětí a jeho překážky

Jako první bylo pro nás zajímavé, jak děti z majoritní a minoritní společnosti chápou volný čas a jak ho využívají. Dále jsem se zaměřila, jakou roli v náplni volného času hrají rodiče a vrstevníci a tím bylo zjištěno, zda volnočasové aktivity přispívají dětem k jejich socializaci. Poté se podíváme, jak by si děti představovaly trávit svůj volný čas a na závěr zjistíme, zda se děti při náplni volného času setkávají s nějakými překážkami.

5.1. Volný čas českých předškolních dětí

Zprvu rozhovoru měly děti vyjádřit, co pro ně znamená volný čas. Dotazované české děti chápaly, že volný čas je doba, kdy se nemusí věnovat svým povinnostem a mohou se věnovat nějaké zábavné aktivitě.

Ke zjištění volného času předškolních dětí z majoritní společnosti, byly osloveny dvě děti Adélka 5let a Milánek 5let. Obě děti chodí do školky pravidelně.

Popis respondentů:

Respondent č. 1 – Adélka 5let, žije v úplné rodině, maminka na mateřské dovolené, má bratříčka 9 měsíců starého. Bydlí ve městě v panelovém bytě, kousek je dětské hřiště, řeka. Prostřednictvím školky navštěvuje kroužek „Šikovné ručičky“, chodí s maminkou na plavání pro předškoláky.

Respondent č. 2 – Milánek 5let, žije v úplné rodině, oba rodiče jsou zaměstnáni. Je jedináček, bydlí ve městě v činžovním domě v rušné ulici. Nedaleko domu má dětské a dopravní hřiště. Milánek navštěvuje základní uměleckou školu, kde chodí na klavír a dům dětí a mládeže, kde navštěvuje sportovní kroužek.

Data z pozorování

Adélka svůj volný čas tráví zejména procházkami s maminkou a to okolo řeky, kde je několik dětských koutků s horolezeckou stěnou, pískem, houpačkami, klouzačkami. Bez problémů se s ostatními dětmi seznámí a přizpůsobí se hře, kterou děti vykonávají. Ráda si sebou bere nějakou hračku, ať je to panenka, nebo náradí na písek, velice ochotně se rozdělí s dětmi. Podle počasí se odvíjejí i různé činnosti a hry, které bych ráda zmínila:

- Hraní si s kamarádkou na rodinu
- Hledání zlata v písku
- Skákání panáka a šneka
- Hraní si s jojem
- Malování křídami
- Často používán míč (nebo hopík) – házení o zeď, hraní školky
- Jízda na kole, koloběžce

Milánek svůj volný čas tráví na hřišti s dětmi, které zná. Využívá hřiště, nejvíce však prolézačky a houpacího koně. Na dopravním hřišti často jezdí na kole, nebo kolečkových bruslích s kamarády a vysvětluje dopravní značky, které zná. Ukázka zapisování dat je v příloze č. 2. Činnosti:

- Hraní fotbalu
- Kopání míče o stěnu
- Hra na schovávanou
- Hra na honěnou
- Povídání si s kamarády
- Hraní na písku

5.1.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Tyto předškolní děti z majoritní společnosti tráví svůj volný čas zejména s rodiči. Rodiče své děti učí takové volnočasové aktivity, které nejlépe umí, nebo je chtěli někdy umět. Zejména jsou to sezónní sporty, jako je jízda na kole, bruslení, plavání, lyžování, fotbal, ale také návštěva institucí pro volný čas např. základní umělecká škola, dům dětí a mládeže.

„Maminka je učitelka plavání, učí i malinkatý děti plavat, tak chodíme plavat několikrát týdně a je to bezva. Už umím plavat i bez rukávků, ale pořád je musím mít, abych se neutopila. Jinak mě baví hodně malovat a vybarvovat, jo a taky chodíme s maminkou ven.“

Adélka 5 let

„...ted' jezdím hodně na kole a to většinou s maminkou, nebo sám v ulici. Taky mě baví potápění [...], fotbal, závody v běhu, chodím na klavír.“

Milánek 5 let

Stejně jako Adélka, tak i Milánek chodí s rodiči plavat. Obě děti mají svou nejoblíbenější hračku, pro Adélku je to „Muchláček“, kterého má už od dob svého narození a pro Milánka je to bagr, se kterým může chodit i na písek. Velice rádi chodí na dětské hřiště, využívají houpačky, klouzačky, písek. Často hrají s rodiči stolní hry (pexeso, kvarteta, člověče nezlob se, Krtečka aj.), rodiče děti učí písmena, barvy, o víkendu jezdí často s rodiči za prarodiči, nebo na výlet.

„...chodíme s kočárkem každý den ven, aspoň se Adélka pořádně vyvětrá [...] o víkendu jezdíme na chalupu za babičkou, tam hodně jezdí na kole a může krámovat babičce šaty, tak si hraje na princeznu, to jí fakt baví.“

Maminka Adélky

„...my jsme docela pracovně vytížený, tak se snažíme, aby měl kluk nějakou zábavu a neseděl pořád doma u počítače a televize. Chodí na klavír, na fotbal, hrozně ho baví závodění v běhu, taky chce hrát různé honičky, jako „Čáp ztratil čepičku“. Pokud to čas dovolí, jezdíme na kole, bruslích, v zimě lyže...“

Maminka Milánka

Rodiče těchto dětí přiznávají, že často s dětmi chodí do nákupních středisek, kde děti navštěvují občas dětské koutky, příklad rozhovoru s maminkou Adélky je v příloze č. 3. Také čtení pohádek na dobrou noc či sledování pořadu „Kouzelná školka, Večerníček“ si děti nenechají ujít.

Obě rodiny dodržují české tradiční svátky, kterými jsou nejvíce Vánoce – držení zlatého prasátka, štědrovečerní večeře, kapr, salát, cukroví, dárky, výzdoba, sváteční šaty, zpěv koledí; Silvestr; Velikonoce – barvení vajec, pomlázka, výzdoba, beránek; narozeniny, svátek, Den dětí, Den matek.

5.1.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s minoritní společností

Obě děti chodí do školky moc rádi. Adélka se nejvíce kamarádí s Maruškou, která bydlí ve stejném vchodě, a tak občas tráví volný čas spolu. Milánek má více kamarádů ve školce, ale nejvíce je zmiňována Katka, kterou má hrozně rád.

„Maruška je moje kamarádka, chodíme i spolu na vycházky a hodně se nasmějeme. Maruška hezky maluje a já taky. Občas k nám a my k nim chodíme na návštěvu a hrajeme si s miminky, vozíme kočárek a tak.“

Adélka 5let

Velice důležité bylo se zeptat, zda se kamarádí i s vietnamskými, nebo romskými dětmi. Adélka má strach z Romů, avšak nikdy s romskými dětmi nepřišla do kontaktu. Milánek má špatné zkušenosti s romskými dětmi.

„...mamka říkala, že jestli budu zlobit, tak si mě vezmou cikáni..“

Adélka 5let

„...chodil k nám do školky jeden cikán, všechno mi bral a smrděl [...]vždycky když jsou u nás v parku, tak tam nejdu, hrozně na sebe křičí. I tatínek říká, ať se s nima nebavím.“

Milánek 5let

Obě děti přišly do kontaktu i s vietnamskými dětmi ve školce a s těmi bez problémů vychází, avšak tyto děti nevyhledávají a řadí se do majoritních skupin.

5.1.3 Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky

Obě děti mají své představy, jak by ještě lépe chtěly využít svůj volný čas.

„Já bych chtěla chodit víc do kina, ale je to drahý, nebo na muzikál. Taky by se mi líbilo chodit na balet, ale ten tady nikde není, nebo na tancování.“

Adélka 5let

„Mě by se líbilo mít motokáru, nebo čtyřkolku, to bych na ní pořád jezdil, ale maminka říkala, že je to nebezpečný. Taky bych chtěl chodit na karate, ale to tady nikde není, nebo na box.“

Milánek 5let

Je zřejmé, že děti mají sny, které bývají většinou nesplnitelné. Překážky ve volném čase tvoří finančně náročné koníčky, nedostatek času rodičů nebo nedostupnost zájmových činností v místě bydliště.

5.2 Volný čas vietnamských předškolních dětí

Zprvu rozhovoru měly děti vyjádřit, co pro ně volný čas znamená. Tyto děti pojem volný čas neznají, znají pouze pojem čas, jimiž je ráno, večer, noc.

Ke zjištění volného času vietnamských dětí byly osloveny dvě děti Linda 5let a Michal 4 roky. Obě děti navštěvují školku pravidelně.

Popis respondentů

Respondent č. 3 – Linda 5let, narozená v Čechách, žije v úplné rodině s tetou a strýcem, oba rodiče jsou pracovně vytížení, bydlí v panelovém domě na vesnici. Nenavštěvuje žádný kroužek.

Respondent č. 4 – Michal 4roky, narozen v Čechách, žije v úplné rodině, jeho rodiče jsou také pracovně vytížení. Michal má staršího bratra 10let. Bydlí ve městě v rodinném domě. V rámci školky chodí na grafomotorické cviky, které jsou jednou za čtrnáct dní.

Data z pozorování

Linda svůj volný čas tráví u české tety. Nejvíce navštěvuje dětské hřiště v obci, kde je klouzačka, houpačky a pískoviště. Na tomto hřišti se setkávají různé věkové

kategorie dětí od 2let do 15let a vietnamské děti většinou musejí poslouchat vůdce skupiny. Činnosti:

- Hraní na písku – stavění hradu, pomáhání stejně starým chlapcům ze školky se stavbou podzemních garáží v písku
- Houpání na houpačkách
- Vození kočárku
- Jízda na koloběžce
- Procházky s tetou a ostatními dětmi
- Malování křídami

Michal svůj volný čas tráví se starším bratrem a s českou tetou, která je má na starosti. Tyto děti mají veliké štěstí, že můžou být s tetou i ve svém domácím prostředí. Pokud jsou děti venku, jsou před domem, anebo jdou na dětské hřiště, kde si hrají s dětmi z majoritní společnosti. Činnosti:

- Jízda na kole
- Honička se stříkací pistolí
- Hra na schovávanou
- Kopaná
- Líný tenis, pink ponk
- Sezení na lavičce a čmárání klackem do hlíny

5.2.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Vietnamské předškolní děti z minoritní společnosti tráví svůj volný čas nejvíce s českými tetami na hlídání. České tety často hlídají více těchto dětí předškolního věku. Děti bývají spokojenější, poněvadž mohou mluvit se svými kamarády ve vietnamštině. Rodiče těchto dětí jsou dosti pracovně vytíženi. Celý týden tráví děti od rána do večera s českou tetou, od které se učí české zvyky, tradice, jazyk, ale také způsob trávení volného času.

„...moc mě baví malovat, ale taky chodíme ven s Kubou na hřiště. [...]hodně se koukáme na pohádky u tety, nebo chodíme ven před barák a jezdím na koloběžce [...] taky si hraju s Viky, to je moje panenka.“

Linda 5 let

„Hraju si často s Matesem na vojáky, mám samopal, jo a taky mám velikou sbírku vojáků, rád běhám, jsem nejrychlejší ze třídy, teď mi dal táta draka, tak si ho půjdeme s Matesem pustit.“

Michal 4 roky

U těchto dětí je způsob trávení volného času většinou v rukách českých tet. Pokud počasí dovolí, mohou být tyto děti venku, ale pouze s dozorem tety, nebo staršího dítěte okolo 10 let, které se musí po hodině hlásit. Tyto děti tráví nejvíce volný čas odpočinkovými činnostmi a to zejména sledováním pořadů v televizi, vymalováváním, malováním, hraní si s hračkou, hraní digitálních her. Stejně jako české předškolní děti, rádi chodí na hřiště, kde využívají houpačky, prolézačky, klouzačky aj. Velice blízké jsou jim i sportovní aktivity, avšak s přísným dozorem je nelze zcela vykonávat.

„Oni jsou hrozně poslušný, kam je posadím, tam je najdu. Zapnu jim televizi a sedí a vydrží se koukat klidně i dvě hodiny. Tady Lindy máma, přinesla nějaký omalovánky, ale to jí moc nebaví, ona radši s panenkou si vyhraje.“

Teta na hlídání

Vietnamské děti jsou smutné z pracovní vytíženosti rodičů, avšak chápou, že takto se mají líp než ve Vietnamu. Při rozhovoru s rodiči Lindy mi občas Linda překládala,

poněvadž rodiče úplně nerozuměli všemu, na co jsem se ptala. Když jsou rodiče večer s dětmi, většinou připravují večeri (pouze vietnamská kuchyně, česká jim chutná, ale nemají snahu se jí učit), kdy děti pomáhají a povídají si ve vietnamštině, co rodiče a děti celý den dělali. Čtou si pohádky ve vietnamštině, které si děti vypůjčily v městské knihovně a pouští si CD s písněmi ve vietnamštině.

Obě rodiny dodržují náš svátek Vánoce, avšak pouze předávání dárků.

„...no, my máme jiný svátky, ale vaše Vánoce jsou taky hezký, my slavíme ty vaše i ty naše. Ty naše jsou mezi lednem a únorem, máme i jiný kalendář.“

Maminka Michala

Narozeniny slaví pouze děti a svátek neslaví vůbec. Z rozhovoru s Lindou jsem pochopila, že slavit Nový rok a Vánoce, které jsou mezi přelomem ledna a února, jezdí pouze jen jeden člen z jejich rodiny do Vietnamu, poněvadž je to finančně náročné. Avšak celá rodina si tento svátek připomíná. Lindy i Michalova rodina uctívá své předky a zapalují jim každý den doma vonnou tyčinku.

5.2.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností

Linda se ve školce nejvíce baví s vietnamskými dětmi. S jednou vietnamskou holčičkou chodí ke stejné tetě, nejvíce se s ní baví a tráví spolu volný čas. Michal nemá nejlepšího kamaráda, spíše se baví s více dětmi z majoritní i minoritní společnosti.

Obě děti přiznávají, že české děti se k nim chovají ve školce mile a žádný negativní pocit od těchto předškolních dětí nemají. Bohužel, horší je to se staršími školními dětmi a dospělými z majoritní společnosti.

„...jo, jo, jednou mi děti na hřišti řekli, že s Vietnamkou se nebudou bavit“

Linda 5let

„na mě a na bráchu křičeli Cikáni, že jsme křováci. Ale většinou se s námi děti na hřišti baví, jsou to bráchovo kámoši.[...]pořád chtějí něco půjčovat a přemlouvají nás, ať jim něco přineseme z krámu“

Michal 4roky

Linda nemá žádnou zkušenost s romskou menšinou. Vlastně ani nevěděla, kdo to je a jak vypadají. Michal zkušenosti má, poněvadž jeho rodiče vlastní dva krámy s oděvy a drobným zbožím.

„hm, mamka na ně pořád nadává, že kradou. Prostě je nemáme rádi, minule se málem s mamkou poprali a nadávali. Radši se s nimi nebavím.“

Michal 4roky

Tyto děti tráví svůj volný čas tedy nejvíce s dětmi z majoritní společnosti, ale při výběru raději chtějí být ve společnosti vietnamských dětí. Romské děti nevyhledávají, spíše se této komunitě vyhýbají.

5.2.3 Kategorie 3: Představy volného času vietnamských dětí a jeho překážky

Lindy představy o volném čase jsou různé. Nejvíce však zmínila cestování.

„Chtěla bych jezdit po světě a hlavně se jet podívat do Vietnamu za naší rodinou.“

Linda 5let

Michal by chtěl chodit na karate, nebo nějaký bojový sport. Obě děti se shodly na tom, že by chtěly být doma s některým ze svých rodičů. Překážky volného času těchto dětí jsou jasné a to nedostatek volného času rodičů.

5.3 Volný čas romských předškolních dětí

I u těchto dětí byla první otázka zaměřená, co je volný čas. Dotazované romské děti chápaly, že volný čas je doba, kdy se mohou věnovat nějaké své zálibě. Je třeba dodat, že tyto romské děti nemají své povinnosti, a tak volný čas je pro ně doba, kdy nemusí ještě chodit do školy.

Ke zjištění volného času romských dětí byly osloveny tyto děti Martin 5let a Angelika 6let. Martin chodí do školky, avšak nepravidelně. Angelika navštěvuje školku pravidelně.

Popis respondentů

Respondent č. 5 - Martin 5let, žije v úplné rodině se starší sestrou a mladším bratrem, tatínek pracuje a maminka je v domácnosti, bydlí v panelovém bytě ve městě. Nenavštěvuje žádný kroužek.

Respondent č. 6 – Angelika 6let, žije v úplné rodině, tatínek pracovně vytížen, maminka na mateřské dovolené, bydlí v činžovním domě ve městě. V rámci školky navštěvuje kroužek „Flétničky“, který je jednou za čtrnáct dní.

Data z pozorování

Martin svůj volný čas zejména tráví se svými kamarády, kteří jsou převážně jeho příbuzní v různém věku (od 2-80 let) a se svým psem „Majklem“. Nejvíce se vyskytují u obchodu s potravinami, na lavičkách v parku, u svého domu, u kašny v jakémkoli počasí, kde si povídají. Téma diskuze je různé např. co dávají v televizi; co kdo říkal, strašidelné historiky; až strejda vyhraje, co všechno budeme mít; kdo s kým chodí, kdo komu dá facku, kolik co stojí aj. Po kopané nechal Martin míč ležet a šel pryč, to samé udělal, když vytáhl s kamarádem nějakou krabici z kontejneru, koukl se dovnitř a nechal jí tam ležet. Tímto činem se velice odlišuje od ostatních dětí. Činnosti:

- Kopaná
- Tanec
- Poslech hudby
- Zápas s kamarádem
- Hraní karet
- Jízda na kole
- Venčení a cvičení psa

Angelika svůj volný čas tráví podobně, jako Martin se svými kamarády a s rodinnými příslušníky. Chodí s maminkou na nákupy a vozí kočárek. Činnosti:

- Poslech hudby
- Tanec
- Zpěv
- Skákání přes švihadlo a jiné činnosti se švihadlem
- Hra na schovávanou
- Foukání do bublifuku

5.3.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Pro rodiče těchto dětí je velice důležitá široká rodina, to znamená, že žijí ve společenství ostatních členů a přátel rodiny (např. 3 generace), kteří dávají dozor na děti celé komunity. Tento dozor je pouze „vzdálený“, ví, kde se děti vyskytují, avšak nechávají své děti trávit volný čas s ostatními romskými dětmi.

„no, však pro něj je lepší, když je venku s Máňou a Zitou, než kdyby byl s námi. Vždyť by ho to nudilo, takhle je spokojenej“

Maminka Martina

Rodiče se nesnaží trávit volný čas s dětmi různými volnočasovými aktivitami, spíše je nechávají trávit volný čas po svém v domnění, že je to tak nejlepší pro dítě. U obou dětí neexistuje, aby jim rodiče četli na dobrou noc pohádku. Děti mají nepravidelný režim dne. Také výlety s rodiči jsou minimální. S rodiči nejvíce vedou diskuzi při jídle, kdy mohou říct na situaci svůj názor i ty nejmladší členové rodiny.

Obě rodiny jsou věřící v Boha, a tak slaví Vánoce i Velikonoce. Velikonoce slaví víc jak české rodiny, hodně zpívají, tančí a sejde se celá rodina.

5.3.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností

Romské předškolní děti z minoritní společnosti tráví volný čas nejvíce s romskými kamarády, které jsou převážně i rodinný příslušníci. Ve skupině dvou a více dětí je určen jeden, který dohlíží na bezpečnost ostatních dětí. Převážně tráví volný čas ve venkovním prostředí např. na hřištích, v parku, u kašny, před domem, u řeky a to sportovními aktivitami.

„Jezdím často na kole a někdy se mnou jezdí i Lad'a, to je můj kámoš. Hodně si hrajeme na bojovníky [...] a taky tancujeme hip hop i klidně bez hudby.“

Martin 5 let

Tyto děti nemají žádné povinnosti, tak venku dělají, co se dá. Mají daleko více času, než děti z majoritní společnosti, ale hodnotu volného času si tímto neuvědomují. Lze říci, že tyto děti vyspívají daleko rychleji, poněvadž tráví svůj volný čas nejenom s vrstevníky, ale s mnohem staršími členy komunity. Obě děti mají ve školce z majoritní společnosti kamarády, avšak volný čas s nimi netráví.

„máma by jí určitě se mnou nepustila ven, to vím [...]oni nás nemají rádi“

Angelika 6let

Tyto děti cítí, že v majoritní společnosti nejsou moc vítáni a ani kamarádství s majoritní společností nevyhledávají. Podle výpovědí jsou to jisté předsudky a stereotypy nejenom z majoritní společnosti, ale i z jejich romské komunity.

Jaký mají romské děti pohled na Vietnamce, byl velice podobný a negativní.

„se sem přistěhovali a berou nám práci [...], jo to říkal táta, že se roztahujou. Tátovi dali dárek, ale pak dělali, že ho neznaj.“

Angelika 6let

Podle výpovědí s romskými rodiči, jsem dle nich pochopila, že Romové jsou součástí České republiky, jako jsou například Moraváci a ty cizinci, ať jsou to Vietnamci, Němci, nebo Rusové, tak z těchto lidí mají mít nějaký užitek, který má podobu většinou materiální.

5.3.3 Kategorie 3: Představy volného času romských dětí a jeho překážky

Martin by chtěl trávit volný čas různými zájmovými činnostmi, kterými jsou: střelba z luku, pistole; jízda na motokáře, čtyřkolce, motorce, na terénním kole; chodit na fotbal; mít herní konzoly a hrát hry, létat letadlem.

Angelika má představu o volném čase zcela jinou a to chodit na housle, na zpěv; jezdit k moři, jet se podívat do 3D kina, chodit na společenské tance.

Představy volného času romských dětí jsou mnohem rozmanitější než představy u výše zmiňovaných dětí. Zřejmě je to podmíněno tím, že volný čas tráví zejména s rodinnými příslušníky a tak mají rozsáhlejší představy. Překážky ve volném čase tvoří finančně náročné koníčky a nedostupnost zájmových činností v místě bydliště.

5.4 Odpověď na výzkumné otázky u předškolních dětí

Než si odpovíme na výzkumné otázky, ráda bych pro přehlednost v krátkosti zrekapitulovala volný čas všech dětí. Pro přehlednost bylo vybráno pět vítězných míst volnočasových aktivit, které děti nejvíce využívají.

České předškolní děti svůj volný čas nejvíce využívají odpočinkovými činnostmi. Nejvíce dominantní je **hra** na něco, třeba na profese, nebo hra s hračkou, či hra s někým „Člověče nezlob se“, karty „Černý Petr“, která je typická pro děti předškolního věku. Na druhém místě bych zařadila rekreační činnosti, kterými jsou sezónní sporty, zejména bruslení, plavání, lyžování, jízda na kole či koloběžce a opět odpočinkové činnosti, kterými je čtení, sledování televize, výlety s rodiči či procházky. Méně děti využívají zájmové činnosti, kterými jsou esteticko-výchovné činnosti a to malování, vymalovávání, stříhání. Nesmím zapomenout, že obě české děti navštěvují zájmové kroužky, jimiž jsou zejména sporty (fotbal, plavání) a docházka do ZUŠ.

Vietnamské předškolní děti svůj volný čas nejvíce využívají odpočinkovými činnostmi. Také bych na první místo zařadila hru s někým, s něčím. Hra na někoho chybí, domnívám se, že je to způsobeno tím, že děti nejvíce volného času tráví u české tety a nemají dostatek svobodného prostoru na vykonávání této činnosti. Sledování televize, čtení a společenskovední činnosti, jimiž je nejvíce učení cizích jazyků, to bych zařadila na druhé místo. Na třetí místo bych zařadila esteticko-výchovné činnosti, jako je malování a stejně také využívání hřiště, kde se děti věnují odpočinkovým činnostem, jako je tvoření na písku, houpání, klouzání. Procházky bych zařadila na čtvrté místo, ale pouze s tetou, nebo s ostatními dětmi, čímž se tímto od českých dětí velice liší. Na páté místo bych zařadila rekreační sporty, jimiž je jízda na koloběžce a kole.

Romské předškolní děti svůj volný čas nejvíce využívají stejně, jako české a vietnamské děti a to odpočinkovými činnostmi. Také na prvním místě zůstává hra, která je nejvíce vykonávána s ostatními členy romské komunity. Na druhé místo bych zařadila návštěvu hřišť, kde nejvíce využívají houpačky, klouzačky a diskutují na lavičkách. Procházky s ostatními členy komunity, které tyto děti vykonávají v jakémkoliv počasí, bych zařadila na třetí místo. Na čtvrté místo jsou zařazeny esteticko-výchovné činnosti, z nichž je romským dětem nejbližší poslech hudby, zpěv, či učení na hudební nástroj. Nyní bych páté místo vynechala a na stejné čtvrté místo bych zařadila tělovýchovné činnosti, jimiž je tanec, který je opět typický pro tyto děti z romské komunity.

Liší se způsob trávení volného času dětí z majoritní společnosti oproti minoritní společnosti?

Částečně ano. Pro všechny děti předškolního věku jsou nejvíce využívány odpočinkové činnosti a to **hra** s něčím, s někým a na něco, poté procházka a využívání hřiště. Ale dále pak, už se děti v trávení volného času od sebe liší. Největší rozdíl je v uvedených činnostech, kdy u českých dětí je celkem uvedeno 31 činností, u vietnamských dětí je to 22 činností a u romských dětí pouze 19 činností. Je zřejmé, že je to způsobeno tím, že české děti jsou ve volném čase řízeny rodiči, se kterými tráví nejvíce volného času.

- **Jaké volnočasové aktivity dětem z majoritní a minoritní společnosti přispívají k lepší socializaci?**

Nejdůležitější, co přináší volnočasové aktivity je zlepšování socializace. Jak z předchozích výpovědí vidíme, tak nejlépe se děti seznamují při rekreačních činnostech a to zejména setkáváním na hřišti. Také poznatky z volnočasových aktivit pomáhají při komunikaci a vytvářejí nové komunikační situace, které přispívají dětem k jejich socializaci. Velice důležité v socializaci je navštěvování různých institucí, které se zaměřují na volný čas dětí. Zejména je to družina, kdy se děti setkávají i se staršími dětmi a různé zájmové kroužky.

5.5 Podstata volného času dětí mladšího školního věku z majoritní a minoritní společnosti

Nyní nahlédneme do volného času dětí mladšího školního věku z majoritní a minoritní společnosti. Zprvu rozhovoru měly děti vyjádřit, co pro ně znamená volný čas. Všechny dotazované děti chápaly, že volný čas je doba, kdy se nemusí věnovat svým povinnostem a mohou se věnovat nějaké zábavné aktivitě.

5.6 Volný čas českých dětí mladšího školního věku

Ke zjištění volného času dětí mladšího školního věku z majoritní společnosti, byly osloveny dvě děti Anička 9let a Marcelka 9let. Obě děti chodí do stejné obecní školy.

Popis respondentů

Respondent č. 1 – Anička 9let, žije v úplné rodině, maminka na mateřské dovolené, má sestřičku 11 měsíců starou. Bydlí na vesnici v podkrovním bytě, kousek je dětské hřiště, skejt park a krásná šumavská příroda. Chodí do školní družiny a prostřednictvím školy navštěvuje kroužek „Šikovné ruce“ a flétnu. Dojíždí do města, kde navštěvuje základní uměleckou školu, hru na klavír a mažoretky.

Respondent č. 2 – Marcelka 9let, žije v úplné rodině, oba rodiče jsou zaměstnaní. Má starší sestru 15let, bydlí na vesnici v rodinném domě. Nedaleko od domu má dětské a fotbalové hřiště. Chodí do školní družiny a také prostřednictvím školy navštěvuje stejné kroužky, jako Anička, kterými jsou „Šikovné ruce“, flétna a kytara. Příklad rozhovoru s Marcelkou je v příloze č. 4.

Data z pozorování

Anička svůj volný čas tráví zejména s kamarády a doma s rodiči. Často jezdí na kole, poněvadž v této vesnici jsou hojně cyklistické stezky a krása šumavské přírody láká nejenom děti. Obvykle se s ostatními dětmi z vesnice schází na hřišti, ve skejt parku, kde nejvíce využívají lavičky a diskutují. Podle počasí se odvíjejí i různé činnosti a hry, které bych ráda zmínila:

- jízda na kole, koloběžce
- hraní a povídání s kamarády
- povídání si pro sebe
- lezení na strom
- výroba přírodního domečku
- máčení nohou v místním potoku a posílání po proudu různé věci (papíry, klacíky)
- houpání
- vybíjená a různé hry s míčem

- hra na schovávanou

Marcelka svůj volný čas tráví nejvíce s nejlepší kamarádkou. Také jezdí často na kole a se svou nejlepší kamarádkou hodně diskutují, vymýšlí aktivity, kterými by se zabavili. Využívají kůlnu před barákem, jako svůj domeček, kde si s kamarádkou hrají na paní, vymýšlí různé situace, které mezi sebou řeší. Nejvíce využívané činnosti:

- Hraní a povídání s kamarádkou
- Hraní v domečku
- Hraní vybíjené
- Malování křídami na silnici
- Péče o domácí kočku
- Učení stojky a hvězdy
- Skákání na trampolíně

5.6.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Tyto školní děti z majoritní společnosti tráví daleko méně času se svými rodiči, než když byly v předškolním věku. Děti s příchodem do školy začínají mít více svých povinností a daleko více si začínají rozumět se svými vrstevníky. Role rodičů ve volném čase těchto dětí, ale stále zaujímá své místo. Dávají dětem na výběr z různých volnočasových aktivit, dle jejich finančních možností.

„ona chtěla hrozně chodit na mažoretky, tak chodí a myslím si, že jí to i baví. Teď si přála chodit na klavír, ale necvičí tak, jak bych si představovala, navíc to stojí plno peněz. Musíme do každého kroužku dojíždět, tak se musí snažit.“

Maminka Aničky 9let

„Marcelka by chtěla chodit do dramatického kroužku, ale to bychom museli dojíždět. Navíc jsme oba dva pracovně vytížený, ještě že tahle škola nabízí kroužky, do kterých může chodit.“

Maminka Marcelky 9let

Rodiče těchto dětí přiznávají, že minimálně třikrát týdně jezdí s dětmi do nákupních středisek. Obě maminky se shodly na tom, že se snaží své děti přimět ke čtení knížek, poněvadž mají doma počítač a děti chtějí hrát hry na počítači. Z rozhovorů s rodiči, jsme přišli na to, že obě děti hrají na internetu takové hry, při kterých se výrobci snaží, aby bylo dítě na nich závislé a to určenými pravidly her. Jako příklad mohu uvést (www.farmerama.cz), kde děti obdělávají svou půdu, chovají zvířata, sázejí stromy atd. Každý den, co zasejí některé plodiny, musí druhý den sklídit, jinak jim plodiny uhynou. Tyto hry nutí děti, aby byly každý den na internetu a vykonání činností, které jsou v této hře nutné, zaberou minimálně 20 minut. Musím uznat, že tyto hry podobného typu mají víc negativních vlivů na dítě, než pozitivních. Asi jako jediné pozitivum bych uvedla, že se děti učí informace o rostlinách, zvířatech, jaký je z nich užitek a že důležitá je starost. Často v těchto hrách děti mezi sebou soutěží, kdo se dostal dál do dalšího kola a tím vzniká trávení volného času u počítače. Rodiče těchto dětí se snaží i o kulturní vyžití dětí, kdy jezdí jednou týdně na výlety, nebo do kina, divadla, či na různé kulturní akce pořádané obcí.

„Když je hezky a není vítr, tak jezdíme s maminkou na kole. To je strašně fajn, mamka udělá velkou svačinu a já se těším na ten pocit, že vyjedu kopec a dám si rohlík. Taky se mi líbí divadlo, dřív jsme jezdili často do Prachatic.“

Anička 9let

„Někdy pomáhám tatkově na zahradě a jezdíme na výlety, nebo s mamkou na návštěvy.“

Marcelka 9let

Obě rodiny dodržují české tradiční svátky, kterými jsou nejvíce Vánoce – držení zlatého prasátka, štedrovečerní večeře, kapr, salát, cukroví, dárky, výzdoba, sváteční šaty, zpěv koledí; Silvestr; Velikonoce – barvení vajec, pomlázka, výzdoba, beránek; narozeniny – narozeninová párty s kamarády, svátek, Den dětí, Den matek.

5.6.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s minoritní společností

Obě děti chodí do školy moc rádi. Anička se kamarádí ve škole s více dětmi, taktéž je to i v místě bydliště. V základní umělecké škole, kde navštěvuje hodinu klavíru, kterou má propojenou i s hudební naukou se zatím s žádným dítětem neseznámila, neměla ještě příležitost. Na mažoretkách komunikuje pouze s jednou holčičkou, ostatní mažoretky moc nezná, děvčata se ale znají navzájem z jiné školy. Marcelka nejvíce kamarádí ve škole s Magdou a často po škole spolu tráví volný čas. Ve třídě nemají žádné dítě z minoritní společnosti, ale ve školce, která je propojena se školou chodila vietnamská holčička.

„...sem chodila vietnamská holčička Alenka, byla strašně hodná a milá, ale moc nemluvila.“

Anička 9let

Obě děti nemají žádné špatné názory na vietnamské děti, bohužel se to nedá říct o názorech na romské děti. Anička s romskými dětmi přišla do kontaktu na dřívější škole.

„Chodila s námi Saskie, pořád něco chtěla půjčovat, a když jsem jí to nepůjčila, tak si na mě vymýšlela a chodila žalovat paní učitelce. Ale určitě bych se s jinými bavila, kdyby byli normální [...], jako že by nekradli.“

Anička 9let

„Romové? Ty jsou hrozný, když jezdíme s mamkou nakupovat, tak před obchodem křičí a dělají nepořádek. Doufám, že až půjdu na druhý stupeň, tak tam žádný nebudou.“

Marcelka 9let

Marcelka sice s žádným romským dítětem nepřišla do kontaktu, ale už si udělala svůj obrázek z pozorování. Také obě děti přiznaly, že je rodiče varují, aby se s romskými dětmi moc nebavily a dávaly si pozor.

5.6.3 Kategorie 3: Představy volného času dětí a jeho překážky

Obě děti mají své představy, jak by ještě lépe chtěly využít svůj volný čas.

„Já bych si strašně přála chodit na společenské tance a na gymnastiku. Taky bych strašně chtěla svého koně a kočku.“

Anička 9let

„Mě by se líbilo, jezdit každý rok k moři. Taky bych si přála chodit do hudebky, ale to je všechno o dojíždění, tak musím počkat, až budu v šesté třídě.“

Marcelka 9let

Děti mají ohromnou fantazii, ale oproti předškolním dětem vidí situaci reálně. Anička ve své výpovědi poukazuje na to, že rodiče by byli ochotni platit tyto koníčky, avšak má nadváhu a věkově je pozdě se pustit do těchto volnočasových aktivit. U Marcelky překážky tvoří především špatné spojení do města. Rodiče sice dopravní prostředek mají, ovšem nemají dostatek času, aby jí mohli dopravovat jednou týdně do města.

5.7 Volný čas vietnamských dětí mladšího školního věku

Ke zjištění volného času vietnamských dětí mladšího školního věku z minoritní společnosti byly osloveny dvě děti Soňa 9let a Lukáš 10let. Soňa chodí do obecné školy a Lukáš do městské školy.

Popis respondentů

Respondent č. 3 – Soňa 9let, narozená v Čechách, žije v úplné rodině s bratrancem a jeho ženou, oba rodiče jsou pracovně vytížení. Bydlí v panelovém domě na vesnici. Chodí do školní družiny a nenavštěvuje žádný kroužek.

Respondent č. 4 – Lukáš 10let, narozen v Čechách, žije v úplné rodině, má mladšího bratra a jeho rodiče jsou také pracovně vytížení. Bydlí ve městě v rodinném domě. Chodí do školní družiny, navštěvuje základní uměleckou školu „hru na kytaru“ a chodí na fotbalový kroužek.

Data z pozorování

Soňa svůj volný čas tráví u české tety. Soňu bylo docela těžké pozorovat, protože ven moc nechodila. Když byla venku, hlídala ostatní děti, které měla na starost teta na hlídání. Chodila s dětmi na hřiště, kde seděla na lavičce a učila se do školy. Musela jsem navštívit tetu na hlídání, abych mohla zjistit činnosti, které ve svém volném čase dělá. Činnosti:

- Čtení časopisu
- Sledování TV
- Hlídání dětí
- Zpěv
- Luštění dětských křížovek
- Vymalovávání
- Čtení učebnic dopředu

Lukáš svůj volný čas tráví s mladším bratrem a s českou tetou, která je má na starosti. Děti mohou být s tetou na hlídání u sebe doma, nebo u české tety, která jim dá na výběr. Většinou si hraje na fotbalovém hřišti, před domem, na lávce a je třeba zmínit, že má kamarády z majoritní společnosti.

Činnosti:

- Jízda na kole
- Střílení z kuličkové pistole
- Kopání míče o zeď
- Počítání dopadu různých předmětů z výšky
- Čtení časopisu „ABC“
- Pouštění draka

5.7.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Obě děti z minoritní společnosti hlídá česká teta na hlídání. Soňa musí trávit celý den tetě na očích, za to Lukáš se tetě pouze ohlašuje na smluvený čas. Ohlásí se, kde se bude nacházet a v kolik hodin přijde domů. Soniny rodiče vlastní obchod v tržnici, a tak odcházejí brzy ráno, jako Soňa do školy a scházejí se okolo sedmé hodiny večerní. Soniny teta na hlídání dává dozor ještě na dvě vietnamské děti, a tak Soňa stírá vietnamskou a českou komunikaci. Z předchozích výpovědí od vietnamských předškolních dětí víme, že vietnamské děti znají naše české tradice, zvyky, ale i způsob trávení volného času.

„Já tetě pomáhám, aby si na mě u rodičů nestěžovala. Ráda trávím čas s těmahle mrňatama, učím je malovat, dopředu česká písmena, čísla, jsem taková jejich učitelka.“

Soňa 9let

„Často chodím hrát s kámošema dotykovou s míčem, pak jezdíme na kole, chodím plavat, na kytaru, ale to chtěla máma, abych tam chodil. Moc mě to nebaví. Jinak strašně rád hraju Mafii na počítači a jiný střílečky a honičky.“

Lukáš 10let

Je vidět, že tyto děti mladšího školního věku mají větší volnost, jak v předškolním věku a tak se mohou, aspoň částečně věnovat svému volnému času a kvalitně ho využívat. U Soni můžeme s jistotou říct, že tráví volný čas odpočinkovými činnostmi a to zejména pomalými procházkami, sledováním pořadů v TV, malováním, čtením a učením, které je pro ni zábavou, jak sama říká. Lukáš svůj volný čas tráví střídavě činnostmi tělovýchovnými, odpočinkovými a esteticko-výchovnými.

„Já se mu snažím dát volnost, už z vlastní zkušenosti vím, že děti mají nejkrásnější dětství, když jsou ve společnosti dětí. Hlídám i jeho mladšího bratra a musím říct, že do úkolů, učení je vůbec nutit nemusím. Sami si vše udělají a moc dobře se učí.“

Teta na hlídání

Tyto vietnamské děti ví, že je důležité se učit, což je nejlepší cesta k jejich profesionálnímu úspěchu. Tento postoj k učení mají ve své kultuře a je jim to stále připomínáno rodiči, aby se měly lépe, jak oni.

„Oni jsou strašně svědomití a poslušný. Ve škole se chovají, jako má generace, když jsem byla mladá. To je zhruba před čtyřiceti lety. Jsou cílevědomí, někteří děti by si z nich měli vzít příklad. Jsem ráda, že je mám ve třídě, baví se v pohodě se všemi dětmi.“

Paní učitelka Lukáše

Rodiče Lukáše jsou na tom finančně daleko lépe, než rodiče Soni. Proto může Lukáš navštěvovat více koníčků a rozdíl je také, že bydlí ve městě. Obě děti přiznávají, že pokud se večer sejdou s rodiči, tak při přípravě vietnamského jídla probírají, co vše děti dělaly a jak se celý den měly. Komunikace u Lindy je ve vietnamštině u Lukáše střídavě vietnamština, čeština a s bratrem procvičují mezi sebou angličtinu.

„Šikovný na jazyky? No, nic jiného jim nezbylo. My s manželem a příbuznými mezi sebou jinak než vietnamsky nemluvíme. Někteří Vietnamci, co tu žijí i spoustu let česky neumí. Mají překladáče, který jim všechno potřebné za peníze vyřídí. Děti se tady dorozumí jenom česky, no a angličtina je světový jazyk.“

Maminka Lukáše

Obě děti navštěvují knihovnu, kde si půjčují převážně knihy v českém a anglickém jazyce. Na CD si občas poslouchají vietnamské písně, ale převažuje moderní hudba v anglickém jazyce. Na DVD mají některé své vietnamské filmy, ale jak samy děti potvrdily, pouští si je pouze rodiče, když mají čas a ten je zřídka kdy. Na výlety s rodiči nejedí, pouze na nákupy. Dodržují naše Vánoce a stejně jak je popsáno v kapitole 6.1.2 dodržují své svátky, kterými je Nový rok, Den dětí a uctívání svých předků. Také bych chtěla zmínit, že všichni dotazovaní Vietnamci jsou věřící a pověřiví. Jako příklad uvedu, že na Nový rok, který se slaví přelomem ledna a února, musí navštívit rodinu bohatý člen rodiny, kamarád a tak bude mít po celý rok rodina štěstí, pokud ne, bude vše obráceně.

5.7.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností

Obě děti do školy chodí rádi a mají kamarády z majoritní společnosti. Soňa nemá nejlepší kamarádku, ale bez problémů vychází se všemi dětmi. Lukáš má svého nejlepšího kamaráda Mirka. Obě děti přiznávají, že české děti se k nim chovají ve škole stejně, jako k dětem z majoritní společnosti.

„S Lukášem je sranda, chodíme spolu na fotbal a přihrává. Je nejrychlejší z nás všech. Je to můj kamarád.“

Kamarád Lukáše

Z výpovědí dětí bylo znát, že s negativním postojem od dětí z majoritní společnosti počítaly a nějak se tím nezaobíraly. Negativní postoj je cítit i od Soniny tety na hlídání, jak ve výpovědi uvádí paní učitelka.

„Ta Soni teta, je vulgární. Ani se nedivím, že některé vietnamské děti takhle sprostě mluví, když jsou mezi ženskýma, který nemají žádnou práci. Těm vietnamským rodičům stejně nic nezbyvá, jsou rádi, že děti někdo ohlídá. Plno dětí, které jsem učila, odvezli rodiče do Vietnamu a nechali je tam, aby nemuseli hledat hlídání.“

Paní učitelka Soni

Obě děti mají zkušenost s romskou menšinou. U Soni ve třídě byla jedna romská holčička, se kterou vycházela bez problémů. Zatím má neutrální postoj k této menšině. Lukáš zkušenosti má, avšak názory má rozporuplný.

„Ve škole s námi některý chodí. Znáám asi tři, nevadí mi. Je fakt, že naši je nemají rádi. Kradou nám v krámu.“

Lukáš 10let

Tyto děti tráví svůj volný čas nejvíce s dětmi z majoritní společnosti. Už mají své kamarády, se kterými si rozumí při volnočasových aktivitách. Romské děti nevyhledávají, spíše se této společnosti vyhýbají

5.7.3 Kategorie 3: Představy volného času vietnamských dětí a jeho překážky

Soňa by chtěla trávit volný čas s rodiči, nebo jim pomáhat v tržnici. Přála by si chodit na francouzštinu. Chtěla by mít i své domácí zvíře křečka, nebo morče. Lukáš má představy o volném čase rozsáhlé, chtěl by cestovat po světě, být v lepším fotbalovém týmu, létat balónem, chodit na box. Obě děti přiznávají, že by se jim líbilo trávit volný čas s někým z rodičů.

„Nechci bydlet ve Vietnamu, ale chtěl bych se jet podívat za ostatníma, co znám jen z fotky. Najdu si českou ženu a ta se bude starat o děti.“

Lukáš 10let

Lukášovy představy nejenom o volném čase, ale i budoucím životě mají svůj cíl. Z výpovědi je zřejmé, že je důležité, aby jeden z rodičů svůj čas věnoval dětem. Mluví ze své vlastní zkušenosti. Pro Soňu jsou velice důležité úspěchy ve škole, tím svým rodičům dělá radost.

5.8 Volný čas romských dětí mladšího školního věku

Ke zjištění volného času romských dětí byly osloveny tyto děti Regina 9let a Karolína 10let. Obě děti chodí do základní školy.

Popis respondentů

Respondent č. 5 – Regina 9let, žije s maminkou a jejím českým přítelem, maminka je v domácnosti, přítel maminky pracuje, bydlí v panelovém bytě na vesnici. Chodí do školní družiny a prostřednictvím školy navštěvuje počítačový, hudební kroužek a zumbu.

Respondent č. 6 – Karolína 10let, žije v úplné rodině, oba rodiče pracují, má dva starší bratry (11 a 13let), bydlí v panelovém domě na vesnici. Prostřednictvím školy navštěvuje hudební kroužek.

Data z pozorování

Regina svůj volný čas nejvíce tráví návštěvou kroužků, s kamarádkami z majoritní společnosti, které s ní chodí do třídy a starostí o své domácí mazlíčky, kterými je pes a dvě kočky. Doma má počítač, na kterém hraje hry, či si vyhledává na internetu informace, které potřebuje do školy. S kamarádkami nejvíce chodí na procházky, do skejt parku, a do křoví, kde si děti vytvořily svůj přírodní domeček. Každý den venčí pejska, občas s ní jde maminka. Činnosti:

- Venčení psa
- Hraní na schovávanou
- Hraní si v domečku
- Pouštění draka
- Poslouchání hudby
- Houpání na hřišti
- Skákání šneka

Karolína svůj volný čas tráví s kamarády z majoritní i z minoritní společnosti (vietnamské a romské děti) v různém věku (od 4-13 let). Karolína je vynikající ve zpěvu a získala mnoho cen z okresních a krajských soutěží. Často hlídá mladší děti z majoritní společnosti ze stejného vchodu. Také chodí na procházky se svým psem, jako Regina. Má doma dva křečky, dvě morčata a pavouka sklípkana. Činnosti:

- Procházky k místnímu rybníku
- Plavání v rybníku
- Jízda na kole
- Malování si s křídami
- Hra na honěnou
- Venčení psa
- Zapálení ohně u rybníka

5.8.1 Kategorie 1: Role rodičů ve volném čase

Tyto rodiny se zcela liší, od rodin zkoumaných předškolních romských dětí. Reginy maminka chce zapadat do majoritní společnosti, tak se své minoritní společnosti zcela vyhýbá. Bohužel nemá řidičský průkaz, jinak by Reginu vozila i na ostatní kroužky.

„Určitě by chtěla chodit na společenské tance, nebo aerobik, ale to tady není. Je to škoda, tady jezdí autobus dvakrát za den.“

Maminka Reginy

Maminka s Reginou tráví hodně volného času, jak sama přiznává, Regina tráví hodně času u televize, sleduje seriály, pouští si DVD. Hodně poslouchá hudbu, její favoritkou je Lady Gaga. Podle této populární zpěvačky, často volí i svůj šatník, má její CD a různé reklamní předměty. Téměř vůbec nečte, pouze si kupuje časopisy, které lákají hračkou. Vyluští si dětské křížovky a přečte některé příběhy. Občas, jako rodina jezdí na výlety.

Rodiče Karolíny jsou pracovně vytíženi. Pracují v lese, a když jim zbude trochu volného času, tak ho tráví po nočních klubech. Oba rodiče jsou hudebně zaměřeni, maminka zpívá a tatínek hraje na kytaru. Regina na kytaru umí pár akordů, jako samouk. S rodiči na výlety nejedí, spíše ve volném čase doma hospodaří (vaří, uklízí, venčí psa).

„Naši nemají čas, ani mi to nevadí. Jsem už sama velká, chodím ven s Denisou a ostatníma, je sranda. Bráchové skoro vůbec nejsou doma, tak si můžu doma dělat, co chci.“

Karolína 10let

Jak z výpovědí vyplývá, obě rodiny jsou zcela odlišné. Chování maminky Reginy, můžeme srovnat s rodiči zkoumaných školních dětí z majoritní společnosti. Má velikou snahu, aby Regina chodila na kroužky, a zajímá se o trávení volného času její dcery. Bohužel jiné je to s rodiči Karolíny. Karolína sice vyniká ve zpěvu, ale hrozí velké nebezpečí, že se ve svém volném čase chytne rizikové skupiny, která bude směřovat ke kriminalitě.

Obě rodiny slaví Vánoce, Velikonoce, narozeniny dětí aj., stejně jako české rodiny.

5.8.2 Kategorie 2: Role vrstevníků ve volném čase a zkušenost s majoritní společností

Jak již jsem zmínila, Regina svůj volný čas tráví se svými vrstevníky, spolužáky. Nepociťuje z majoritní společnosti nějaký negativní názor na její osobu. Tím, že navštěvuje kroužky, chodí upraveně, nevymyká se české společnosti, ji děti berou, jako jednu z nich. Ani ona sama se do romské komunity nezařazuje.

„Tím, že jsem trochu snědší, jak ostatní, nemusím být úplná Cikánka. Cikáni jsou špinavý, dělají nepořádek, hluk, to my neděláme. Mamka říkala, že až vyrostu, budu exotická kráska.“

Regina 9let

U Karolíny je to trochu jiné. Ve škole ji sice berou spolužáci, jako stejně rovnou, avšak při hádce se spolužákem se taky setkala s nadávkami, urážkami, výhrůžkami. Nejvíce kamarádů má ve své minoritní skupině, za to Regina nejvíce volného času tráví s dětmi z majoritní společnosti. Má i nejlepší kamarádku z majoritní společnosti, se kterou tráví každý den. Převážně se scházejí u rybníka, na hřišti a volný čas tráví procházkami. Hodně poslouchají Mp3 s populární hudbou. Učí se navzájem různé taneční kroky a duety. Tyto rodiny se zcela liší od zkoumaných romských rodin předškolních dětí. Dle mého názoru je to i tím, že Reginy maminka se úplně odpojila od této komunity a Karolíny rodina nemá v této vesnici nikoho z romské komunity.

5.8.3 Kategorie 3: Představy volného času romských dětí a jeho překážky

Regina by chtěla trávit svůj volný čas různými výlety a hlavně by chtěla na koncerty Lady Gagy. Další činnosti, které uvedla: bruslení, společenské a moderní tance, hrát v kapele, chodit na keramiku, vyrábět šperky. Karolína má jiné představy o volném čase:

„Já bych chtěla umět hrát na harmoniku, nebo na klavír. Tady bych chtěla chodit na počítače a šikovný ruce. Ale naši říkali, že jsou to vyhozený prachy.“

Karolína 10let

Jako další činnosti Karolína uvedla horolezectví, skákání na trampolíně, mít koně. Překážky ve volném čase tvoří finančně náročné koníčky a hlavně nedostupnost kroužků v místě bydliště.

5.9 Odpověď na výzkumné otázky u dětí mladšího školního věku

Než si odpovíme na výzkumné otázky, ráda bych pro přehlednost stejně jako u předškolních dětí v krátkosti zrekapitulovala volný čas všech dětí. Pro přehlednost bylo vybráno pět vítězných míst volnočasových aktivit, jimž se děti nejvíce věnují.

České děti mladšího školního věku tráví volný čas nejvíce hrou a to hrou s vrstevníky, poté hrou na něco a na někoho. Druhé místo českých dětí mladšího školního věku zaujímají instituce pro volný čas a to docházka do školní družiny, základní umělecké školy, tělovýchovných kroužků a v rámci školy různé esteticko-výchovné kroužky. Na třetím místě jsem zařadila sledování televize, poslech hudby a hry na počítači. Čtvrté místo zaujímá čtení a to především různých časopisů, které lákají hračkou, poté je četní knih a to zejména pohádkových, či povídkových. Na čtvrtém místě jsou klidné procházky a výlety s rodiči, které mají víkendový charakter. Poslední místo jsou přírodovědné činnosti, jimiž je starost o psa, nebo kočku.

Vietnamské děti mladšího školního věku nejvíce využívají volný čas odpočinkovými činnostmi, jimiž je sledování televize, počítačové hry a čtení. Druhé místo nám zaujímá hra s vrstevníky, především s českými dětmi, poté hra s něčím. Na třetím místě je docházení do školní družiny, základní umělecké školy a tělovýchovný kroužek. Na čtvrtém místě bych zařadila využívání hřišť, procházky a shodně i estetické činnosti. Na posledním místě jsou rekreační činnosti, kterými je jízda na kole.

Romské děti mladšího školního věku nejvíce využívají esteticko-výchovné činnosti a to zejména v hudební oblasti, jako je zpěv a tanec. Na druhém místě, stejně jako u vietnamských dětí je docházka do školní družiny a kroužky hudebního a sportovního charakteru a stejně také hra s vrstevníky, na něco, či s něčím. Třetí místo jsou přírodovědné činnosti, kdy oba respondenti mají domácí zvíře, o které je nutná péče. Na čtvrtém místě jsem zařadila shodně čtení, sledování televize a počítač. Na posledním místě jsou zařazeny výlety s rodiči a procházky.

- **Liší se způsob trávení volného času dětí mladšího školního věku z majoritní společnosti oproti minoritní společnosti?**

Ano. České děti mladšího školního věku nejvíce využívají odpočinkové činnosti zejména hrou s někým, na něco, či s něčím. Vietnamské děti mladšího školního věku sice také tráví svůj volný čas odpočinkovými činnostmi, ale jiného charakteru a to sledováním televize, u počítače, či četbou. Romské děti tráví svůj volný čas nejvíce zájmovými činnostmi, které jsou esteticko-výchovného charakteru, jimiž je převážně zpěv, tanec. Na druhém až třetím místě je u všech dětí docházka do školní družiny, základní umělecké školy a různých esteticko-výchovných a tělovýchovných kroužků.

- **Jaké volnočasové aktivity dětem z majoritní a minoritní společnosti přispívají k lepší socializaci?**

Děti, co samy vypověděly, se nejlépe seznamují při zájmových činnostech. Při zájmových činnostech se sejdou děti, které mají stejný zájem o určitou aktivitu. Ve skupině se učí spolupracovat a učí se respektovat druhé. Děti se učí pochopit, že lidé jsou různí a snaží se být tolerantní k jejich odlišnostem.

6 Závěr

Cílem mé bakalářské bylo zmapovat a částečně porovnat, jak předškolní děti a děti mladšího školního věku z majoritní a minoritní společnosti tráví svůj volný čas a posoudit, zda se liší způsob trávení volného času dětí z majoritní společnosti oproti minoritní společnosti, a jaké volnočasové aktivity dětem přispívají k jejich lepší socializaci. Výzkum se soustředil na tři skupiny dětí ve věku od 4 až 10 let, z nichž jednu tvořily české děti, druhou vietnamské děti a třetí romské děti. Záměrem bylo srovnání využívání volného času tří skupin.

Výzkum ukázal, že všechny předškolní děti z majoritní i minoritní společnosti tráví svůj volný čas hrou, která je typická pro předškolní věk. U českých dětí převládá hra s oblíbenou hračkou, nebo hra s některým z rodičů, poté hra s vrstevníkem, či hra na někoho (na princeznu, na profesu). Jiný druh hry převládá u vietnamských a romských dětí, u nichž převládá hra s vrstevníkem, či s některým členem komunity. Z toho plyne, že největší roli u českých dětí ve volném čase hrají rodiče, kteří se chtějí naplno věnovat svým dětem a jít jim dobrým příkladem. Rodiče učí děti různé rekreační činnosti, kterými jsou zejména sezónní sporty a to plavání lyžování, jízda na kole či koloběžce. U vietnamských dětí ve volném čase hrají největší roli české tety na hlídání, proto také převažují aktivity odpočinkového charakteru, kterými je sledování televize, čtení, malování, klidné procházky. U romských dětí ve volném čase hrají největší roli ostatní členové romské komunity a to v různém věku. Děti nejvíce navštěvují hřiště, chodí do parku a diskutují, nebo hrají různé pohybové hry. Výzkum také ukázal, že předškolní české děti z majoritní společnosti a vietnamské děti z minoritní společnosti mají negativní postoj k minoritní romské společnosti. Je to způsobeno zejména negativní zkušeností a předsudky rodiči. Romské děti mají neutrální postoj k vietnamské společnosti, avšak cítí negativní postoj z české společnosti. Všechny děti mají představy o volném čase, avšak překážky tvoří nedostatek finančních prostředků a nedostupnost zájmových kroužků v místě bydliště. Výzkum také ukázal, že předškolním dětem z majoritní i minoritní společnosti přispívají v socializaci volnočasové aktivity rekreačního charakteru, kterými je zejména setkávání na hřišti. Velice důležité je v socializaci pro předškolní děti navštěvování různých institucí pro volný čas, kde se děti setkávají i se staršími dětmi stejného zájmu.

U dětí mladšího školního věku z majoritní a minoritní společnosti je daleko větší rozdíl ve využívání volnočasových aktivit, než u dětí předškolního věku. České děti nejvíce využívají svůj volný čas odpočinkovými činnostmi, kde převládá hra s někým, většinou s vrstevníkem z majoritní společnosti, nebo hra na něco, či s něčím. Dá se říct, že stále mají rodiče důležitou roli v náplni volného času dětí a snaží se dětem umožnit docházku do zájmového kroužku, dle přání dítěte. Hned za nimi zauímají svou velkou roli vrstevníci. Poté významnou roli ve volném čase a hlavně v socializaci tvoří docházka do školní družiny, základní umělecké školy a zájmových kroužků esteticko-výchovného a tělovýchovného charakteru. Vietnamské děti tráví svůj volný čas také odpočinkovými činnostmi, které vykonávají u tety na hlídání, nejvíce však s ostatními dětmi vietnamské komunity, avšak četbou, sledováním pořadů v televizi a u počítače. Také bychom mohli říct, že stejně jako u českých dětí hraje velkou roli docházka do školní družiny, základní umělecké školy a tělovýchovné kroužky. U romských dětí největší roli v náplni volného času tvoří vrstevníci a to z majoritní společnosti, avšak můžeme se domnívat, že je to způsobeno tím, že v místě bydliště není více romských dětí. I tyto děti navštěvují školní družinu a dochází do kroužků esteticko-výchovného charakteru, jimiž převládá zpěv a tanec. Stejně jako u předškolních dětí, mají české i

vietnamské děti špatné zkušenosti s romskou komunitou, avšak mají již svůj názor a ví, že všichni z romské společnosti nejsou takový, s jakými se setkaly. Vietnamské děti necítí negativní postoj z majoritní společnosti ve společnosti dětí, ale s určitým negativním postojem se také setkaly. Představy o volném čase dětí tvoří různé druhy zájmových činností, jako je tanec, gymnastika, závody s motokárou, čtyřkolkou, létání do ciziny aj., kdy opět překážky tvoří nedostatek finančních prostředků a dojíždění. U všech dotazovaných dětí hraje největší roli v socializaci docházka do institucí, které se zaměřují na volný čas dětí a snaží se, aby děti volný čas využívaly hodnotně a kvalitně.

Uvedená zjištění v mé práci by mohla vést k zamyšlení rodičů nad volným časem svých dětí a nad různými možnostmi, jak volný čas lépe využít. Také mohou sloužit pedagogům, jako motivační pramen, aby děti více seznámili s druhy volnočasových aktivit, nebo vedoucím pracovníkům zájmových organizací, o spokojené využívání volného času dětí z majoritní a minoritní společnosti.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

- 1) CÍLKOVÁ, E., SCHÖNEROVÁ, P., *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Portál 2007. ISBN 80-7367-238-3
- 2) GRINC, J., *Právo pro politology*. Vydavatel Grada Publishing a. s., ISBN 80-2472-921-0
- 3) HOFBAUER, B., *Děti mládež a volný čas*. 1. Vyd., Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- 4) HORÁKOVÁ, M., *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 25, VÚPSV, v. v. i. Praha 2010. ISBN 978-80-7416-071-4
- 5) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v. Praha : Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X
- 6) PÁVKOVÁ, J., a kol., *Pedagogika volného času*. Portál s. r. o., Praha 2002. ISBN 80-7178-711-6
- 7) PRŮCHA, J., *Interkulturní komunikace*. 1 vyd., Praha: Grada 2010. ISBN 978-80-247-3069-1
- 8) PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova: teorie, praxe, výzkum*. Vydavatel ISV, 2001. ISBN 80-8586-672-2
- 9) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 1. Vyd., Praha, Portál 1995. ISBN 80-7178-029-4
- 10) *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Vydalo nakladatelství TAURIS, Praha 2006. ISBN 80-87000-00-5
- 11) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Vydalo nakladatelství TAURIS, Praha výzkumný pedagogický ústav 2005, ISBN 80-87000-02-1
- 12) ŠÍŠKOVÁ, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. Vyd., Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-182-2
- 13) ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. A KOL., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. Vyd., Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
- 14) ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do multikulturní výchovy*. 1. Vyd., Liberec: vydavatel Liberecké romské sdružení 2007. ISBN 978-80-903953-0-5
- 15) UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T., *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: Vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Vydavatel Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., 2008. ISBN 9878-80-87112-12-0
- 16) VÁCLAVÍK, D., *Etnické a kulturní minority ve střední Evropě I.: Základní problémy, Židé*. 1. Vyd., Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-457-9
- 17) VERMA, G. K., *Rovnoprávnost a vzdělávání: Multikulturní přístup z Velké Británie*. Praha: Barrister & Principal 2003. ISBN 80-85947-82-X

Internetové zdroje:

- 18) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnologie>
- 19) http://mighealth.net/cz/index.php/Vietnamci#Vietnamsk.C3.A1_kultura_a_mentalita
- 20) <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2005040901>
- 21) www.czso.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Příklady sdružení pro romské a vietnamské děti

Příloha č. 2 – Data z pozorování

Příloha č. 3 – Ukázka rozhovoru s maminkou respondenta

Příloha č. 4 – Ukázka rozhovoru s respondentem

Příloha č. 1

Příklady sdružení pro vietnamské a romské děti

Vietnamské a romské děti mohou samozřejmě navštěvovat všechny instituce sdružení volného času např. Junák, Pionýr, Sokol aj. Vzhledem k tomu, že se má práce zabývá minoritními skupinami (Romové a Vietnamci) mohu zmínit například romské sdružení „Čačipen“, které se zaměřuje na volnočasové aktivity sportovní, taneční, hudební aj. a účastní se různých festivalů romské a neromské kultury v ústeckém kraji. Nebo v jihočeském kraji „Čavata Romane“ v Písku, která se zaměřuje na podporu romské kultury, či v Českém Krumlově nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „KoCeRo“, které si klade několik cílů, z nichž jedním je, zvýšení vzdělanosti romských dětí formou vzdělávacích a doučovacích aktivit. Vstup a aktivity jsou zdarma, děti mohou vstoupit, třeba jen pod svou přezdívku a vše funguje na dobrovolné bázi. Jako jedno z několika sdružení pro vietnamské děti mohu zmínit „Lače Čvahe“, které vzniklo ve vietnamské tržnici Sapa v Praze. Níže uvádím internetové stránky volnočasových sdružení:

www.cacipen.cz

www.kocero.cz

www.lache-chave.cz

Příloha č. 2

Data z pozorování

Karolína (Romka) 21.7 2011 25°C

Karolína je venku u rybníka, konečně je hezky. Tráví čas se svým romským bratrancem (8 let) a s českými kamarádkami Denisou (11 let) a Andreou (5 let). Karolína s Denisou učí bratrance a Andreu plavat. Co mě uviděli, že se k nim blížím, začali se nenápadně balit. Po pozdravu se ptám, co dělají, a všímám si, že na dece je zapalovač a nelibně to tu voní po cigaretě, proto předpokládám, že zkoušeli kouřit, ale to také vlastně spadá do toho, jak děti tráví volný čas. Karolína zavelí (je zřejmé, že je vůdcem skupiny) a jdou prý hledat houby, ale už je pozdě 19.35, myslím, že je to výmluva, jak se mi mají vzdálit.

Milánek 21.9 hezky slunečno 21°C

(5-6let)Milánek, Tomášek a Fanouš jsou na pískovišti. Panu Zemanovi dělají chodník, tak si kluci s jeho svolením hrají na pískovišti. Mají sebou 4 menší auta a dělají tunel. Fanoušek mě zve, abych se šla podívat a sáhnout si, jak je tunel hluboký. Ptám se, co bude potom dál: „Já to vyhrabu, až na druhou stranu, aby tady mohla projíždět auta. A ještě vydlabu s Tomáškem podzemní garáž!“ Milánek zase hrabe ohromnou díru ze shora. „A co bude tohle Milánku?“ ptám se. „To je díra, kam odvezou popeláři odpad!“ odpoví Milánek. Kluci mají výborně rozebrané role, nedohadují se, vše v klidu. Vracím se po půl hodině, kdy ke klukům přichází o 5 let starší Mates. Hned se s ním začínají kluci hádat a dohadovat, přicházím blíž a zjišťuji, že Mates jim něco rozboural a chce se zapojit do téže hry. Pravidla chce určovat, ale chlapci jsou proti. Nevměšuji se do rozhovoru a čekám, jak tato situace dopadne. Nakonec Mates odjíždí na kole, za svým vrstevníkem, který se vrací ze školní družiny.

Příloha č. 3

Ukázka rozhovoru

Rozhovor s maminkou Adélky (4 roky, Češka)

J: dotazovatel

M: dotazovaný

Adélka 4 roky

J: Chtěla jsem tě požádat o takovou maličkost. Podílím se na výzkumu a potřebuji dítě předškolního věku. Je to úplně anonymní a jde o to, co malou baví:) Adélka mi prý odpoví na doplňující otázky. Moc dobře vím, že toho tolik nepoví, jako maminka?:-))

M: Ona je upovídaná, však jí znáš. A co malou baví? Od miminka chodí na plavání pro kojence a batolata a teď dál pokračuje, chodí na plavání rodičů s dětmi a je maximálně spokojená. Voda je její kamarádka :) Jinak si ráda maluje, je jedno na co např. papír, tabule a tak, modeluje a momentálně, když počasí dovolí tak jezdí na koloběžce a to je šťastná. Jinak se v zimě chystáme vyzkoušet lyže, tak uvidíme, jak to zmákneme :)

J: Jé, tak to je skvělý. Vlastně se dá říct, že předškoláčci mají volný čas stále, vid'? Než jdou do školy, pak už nastávají povinnosti.

J: A ovlivňuje jí taky reklama? Nejenom v televizi, ale co takhle časopisy? A ty s hračkou? Taky jí to láká?

M: Samozřejmě, už chodíme do školky tak toho času už taky tolik není, ale pořád je ho víc, než začne chodit do školy :) Jo, jo reklama je super věc, co se týká hraček, tak i jídla. Už tak od 2,5 let, když jsi s ní šla na nákup a u chladáku s mléčnými výrobky jsi se jí zeptala, co chce koupit, tak ti řekla: „Chci Paulínu!“ to je Pudíng Paula, ten co je v televizi nebo Kinder mléčný řez a Kiri kiri a veselou krávu to prostě všechno měla okoukaný z televize a nutně to chtěla a další lákačka jsou letáky, jak s hračkami to si vybírá, jakou by chtěla hračku, a nebo co mají její vrstevníci za hračky doma. A když jsme u nich na návštěvě, tak to pak chce i domů☺, tak u nás máme od mala jasno, co chceme. :)

J: Všimla jsem si, že často chodíte ven s kočárkem!

M: Chodíme s kočárkem každý den ven, aspoň se Adélka pořádně vyvětrá, to víš, než aby byla doma. Je to zdraví, hlavně tolik nemarodí, jak ostatní děti. O víkendu jezdíme na chalupu za babičkou, tam hodně jezdí na kole a může krámovat babičce šaty, tak si hraje na princeznu, to jí fakt baví.

J: Hele a jakou má nejoblíbenější hračku?

M: Asi sobíka, to je věc kterou má od narození je to šmudláček usínáček. Má hlavu sobíka a kolem krku šálu a je to na čtvercovém hadříku, když se koukneš na facebook na foto s Ádou, tak ho tam najdeš. Spinká s ním už od mala, a když ho neměla, tak byl

pláč a nedovedu si představit, kdyby ho zapoměla, tak by asi neusnula. A loni s ním chodila i do školky, ale od září jsem to zatrhla, protože by se jí děti smály, tak s sebou nosí hadrovou panenku, ale sobík je favorit. Jinak máme little pony poníka, kterému říká Bubu a dává mu pít mlíčko a dudlíka a jíst lžičkou, tak nevím. Jinak samozřejmě plyšáci medvídek Pú, tygr Ijáček a prasátko, to jsou taky miláčkové. Je to složitý, ale myslím, že ten sobík vede. Kdyby jsi ho viděla, jak už vypadá okousanej, špinavej, že to nejde ani vyprat a asi nevydrží, abych jí ho pak v patnácti ukázala, bez čeho neusnula :_)

J: Tak to se mrknu. Co televize, má oblíbený pořad? U nás vedla kouzelná školka, Alča na znělku vždycky skákala a nesměla si to nechat ujít.

M: Jo jo, taky Kouzelná školka, ale teď vedou na Barandově Šmoulové a před tím byli Gumídci, ale když byla menší, tak koukala na Disney chanelu na Mickyeho klubík, a mistr Meny a ovečka Šó :)

J: Co pohádky, čtete?

J: Nebo chce, aby sis je vymýšlela?

M: Pohádky čteme zatím málo, protože není zatím vhodná doba. Je zvyklá usínat sama bez všeho okolo, tak nemám nějak kdy, ale přes den, když chce, tak přečteme Sněhurku, Červenou karkulku i medvídku Pú a v létě jsme byly u babičky na chalupě 14 dní a babička musela vyprávět pohádku každý večer, protože jsme spali všichni dohromady, tak byla sranda a hlavně, když pak malá šla spát po obědě, tak je vyprávěla panenkám a právě sobíkovi. Poslouchat jí za dveřmi byla sranda, takže asi tak je to u nás se čtením.

J: Tak a jedna z posledních otázek, vnímá okolo sebe třeba Romy, nebo Vietnamce?

M: :) Ani moc ne, jen já jí Cikánama straším, že když bude zlobit, tak je děda Pepa zná a odvedeme jí za nimi a že se bude divit, jak jsou špinavý, nemyjí se a nemají žádný hračky a že by jí byla pořád zima a tak. Takže jí jimi straším, když zlobí, tak říká: „Mamko, už nezlobím tak k cikánům nepůjdu vid’?“. Ale jinak je nevnímá a ani jí neříkám, když je potkáme: „To jsou ty cikáni, nechávám tomu volný průběh.“ :)

J: Hm, to je jasný. Děkuji moc za vyčerpávající informace, kdybych si ještě na něco vzpomněla, tak se zase zastavím? Ještě mě napadá, jestli se třeba ráda převléká a hraje si na princeznu, nebo na něco? A jestli se ráda houpá a chodí na kolotoče?

M: Není zač, klidně se ptej :) Na princezny si zatím nehraje a ani se za nic nepřevléká. Na maškarním byla za čarodějnici, ale moc jí to nebavilo. Doma ti říká, jak půjde a bude tancovat a tak a když přijde do kulturáku, tak je úplně jiná asi nemá ráda moc velký hluk a hodně lidí najednou. Jinak na kolotoče chodíme na podskalí u nás na klouzačky a prolézačky a to všechno tomu podobné, ale to až od těchto prázdnin si to pořádně užívá a to i Václavská pouť letos byla o něčem jiném, co se kolotočů týká, vystřídala jich dost oproti loňsku :)

J: Honem ještě než na to zapomenu. Co nějaký časopis, líbí se jí? A co soutěživé hry - jako kdo tam bude první, chce hrát?

M: Časopisy Méd'a Pusík, taková klasika. Ráda hraje na schovku. Kde, to je jí jedno, nejlépe u našich v bytě 3+1. Jinak takový ty klasický hry, jako „Člověče nezlob se“, ale zatím u toho moc dlouho nevydrží a pexeso a tak, ale je to zatím jen chvilkové. Jo a ráda skládá dětský puzzle na to je šikovná. Jinak ty hry spíš šetříme na časy, kdy bude pěkná zima a hlavně když bude nemocná, protože jak je udržet v posteli, když jsou marod vid'?

J: O jo, to je pak něco. Úplně jsem se zamilovala do té vaší stezky kolem řeky, to je bomba, konečně města myslí na rodiny s dětmi.

M: No to jo. To je peklo pak Adélka, než začala chodit do školky tak nemocná nebyla, jestli měla všeho všudy 4 krát rýmu, tak to je moc, ale co začala chodit loni do školky, tak taky něco málo marodila. Jednou za 14 dní dostala i antibiotika, ale pak to bylo ok. Jsem zvědavá, jak to dlouho teď vydržíme a hlavně, aby to od ní nechytnul i malej, to pak bude veselo :) Taky jsme teď měli rýmu a Kristý kašel. Ale už je to v pohodě. Mažu je obě tymiánem a Kristý jí cibuli s cukrem a čaj s medem. Nějak se mi po doktorech chodit nechce, ještě si domů doneseš i něco navíc :) Tak snad zimu přežijeme bez úhony :)

J: Hele Míšo, děkuji za vyčerpávající informace. Určitě se zase sejdeme, a pokud mi Adélka neposkytne informace, co potřebuji, tak se zase na tebe obrátím.

M: Určitě, dáme zase kávičku☺

Příloha č. 4

Ukázka rozhovoru s Marcelkou 9let

J: dotazovatel

M: dotazovaný

J: Ahoj Marcelko, jak se máš? Dneska je nádherně, půjdu se asi odpoledne někam vykoupat.

M: Ahoj, jo docela dobře, a vy?

J: No to víš, mám spoustu práce, ale naštěstí jsme zdraví, tak to je hlavní. Budu se ti moc zeptat na trávení volného času, jak jsme se domluvili?

M: Jasný!!!

J: Co znamená pro tebe volný čas?

M: Že si můžu dělat, co chci.

J: A co tě baví dělat?

M: Být venku s kamarády.:-))

J: A na co si s kamarády hraje? Jezdíte na kole a tak? Nebo si na něco hraje?

M: Mám jenom kamarádky, kluci jsou praštěný. Kolikrát jen tak sedíme a povídáme si. Někdy jezdíme tady kolem baráku na kole a chodíme na hřiště. Taky si tady hraje u nás na zahradě, máme udělaný domeček v kůlně.

J: A co na kroužky, chodíš na nějaké?

M: Chodím ve škole na flétnu, kytaru a vyrábění.

J: A to jsi chtěla chodit sama, nebo rodiče?

M: Chtěla jsem sama. Ráda bych chodila na dramatický kroužek, ale ten je ve Volarech. To bych musela dojíždět a samotnou mě mamka nepustí.

J: Tak to je jasný, bojí se. Vím, že tady máte knihovnu. Chodíš do ní a čteš nějaký knížky?

M: Jasně, že chodím. Někdy si půjčuju různý napínavý příběhy, teď nedávno jsem měla se zázračnou lupou. To se přiložilo k rozmazanému obrázku a vyšel z toho kód do dalšího příběhu. To mě bavilo.

J: A co časopisy, kupuješ si je?

M: Někdy mi mamka koupí Sluníčko, nebo Mateřídoušku a luštím Míšu, ten je dobrej.

J: A co televize a počítač?

M: V televizi mě baví Combeck, ten si nenechám ujít. Jinak jsem víc na počítači, hraju různé hry. Třeba Farmeramu, nebo si různě čtu na Alíkovi.

J: Jo, to znám. Alenka moje taky hraje tyhle hry, musím jí od toho odhánět. Je to pěkně nakažlivý.

M: No právě. Ale je to sranda.

J: Co s rodiči, jezdíte na výlety?

M: Jo. Já spíš někdy pomáhám tatkově na zahradě a jezdíme na výlety, nebo s mamkou na návštěvy. K babičce moc nejezdíme, ona jezdí spíš za námi.

J: Maminka říkala, že jste si pořídili ještě jednu kočičku.

M: Hm, je hrozně praštěná. ☺Někdy se fakt nedá chytit. Musíme jí lákat na různé hračky, třeba jí hodím míček a číhám na ní, abych jí mohla chytit. No je s ní sranda.

J: Dá se také říct, že volný čas trávíš i se svou kočičkou.

M: To určitě. Hodně si tady hrajeme v kůlně a vymýšlíme si příběhy a do toho nám běhá kočka☺

J: Chtěla jsem se tě zeptat. Poněvadž vím, že tady ve škole jste měli vietnamskou holčičku, bavila se s ní?

M: Jo, normálně, ta byla fajn.

J: A co romský děti?

M: Romové? Ty jsou hrozný, když jezdíme s mamkou nakupovat, tak před obchodem křičí a dělají nepořádek. Doufám, že až půjdu na druhý stupeň, tak tam žádný nebudou.

J: To jo, ale víš, nesmíme je všechny házet do jednoho pytle. Ale ještě než zapomenu, baví tě třeba soutěživé hry?

M: Moc ne

J: A co stolní hry, jako „Člověče nezlob se, nebo sázky a dostihy, nebo aktivity (ty jsou dobrý, ale musí na to být víc lidí)?“

M: Aktivity jsem ještě nehrála a ty ostatní mě baví. Ale třeba Černý Petr je dobrej!

J: A co kolotoče, taky jsi kolotočář?

M: To nechápu?

J: No, jestli když je pouť, chceš na kolotoče? Řetězák, nebo různý ty zamotahlavý?

M: Jo, jo jo! Ty miluju, tenhle rok chci na dospělej řetězák.

J: A co převlékání do kostýmů, nebo do mamky věcí, nebo ségry, taky tě to ba?

M: Do kostýmů jo, ale do ségry? To jsem ještě nikdy neudělala. Ale baví mě třeba, když mamce vezmu kabát a hraju si na strašáka.

J: Tak to já jsem byla hrozná kramářka. U mamky jsem si vlezla do skříně a vydržela jsem tam půl dne. Hele a co by tě ještě bavilo? Co by si chtěla umět, nebo nějaký přání.

M: Mě by se líbilo, jezdit každý rok k moři. Taky bych si přála chodit do hudebky, ale to je všechno o dojíždění, tak musím počkat, až budu v šesté třídě. Ještě se těším, až budu umět pořádně hrát na kytaru.

J: Tak to tě maminka naučí, vid'?

M: Jo, to jo.

J: Tak ti moc děkuji za vyčerpávající odpovědi. A kdybych si na něco vzpomněla, můžu se zase na tebe obrátit?

M: No jasně. Maminka bude ráda, že zase přijdete na návštěvu 😊

